ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
БӘРІМБЕК БЕЙСЕНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚАРАҒАНДЫ АКАДЕМИЯСЫ

Заң институты
Мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасы

БЕКІТЕМІН
Академия бастығының
оқу ісі жөніндегі орынбасары
з.ғ.д., профессор
полиция полковнигі

____________ З.С. Тоқыбаев
2017ж. «_____» ______________

«Қазақстан Республикасының мемлекет және құқығы тарихы» пәні бойынша жұмыс оқу бағдарламасы (SYLLABUS)

С И Л Л А Б У С

KR MKT 2210

5В030300 құқық қорғау қызметі мамандығы

Оқыту нысаны: күндізгі
Курс: 2
Семестр: 3
Кредиттер саны: 1
Дәріс: 5 сағ.
Семинар: 10 сағ.
КОӨЖ: 15 сағ.
КӨЖ: 15 сағ.
Рейтингтік бақылау (МБ): 2
Емтихан: 3 семестр

Қарағанды 2017

«Қазақстан Республикасының мемлекет және құқығы тарихы» пәні бойынша 5В030300 құқық қорғау қызметі мамандығына арналған жұмыс оқу бағдарламасы (SYLLABUS)

Құрастырған: мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі А.Т. Байғұтанова

Кафедра отырысында қарастырылды және мақұлданды
«   » мамыр 2017 ж., №   хаттама

Мемлекеттік-құқықтық пәндер
кафедрасының бастығы, з.ғ.к.,
полиция майоры   Р.Қ. Джиембаев

ОӘК отырысында қарастырылды
2017 ж. «___» _______ № ___ хаттама

© Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, 2017

3.1. Негізгі ақпарат

1. Шифр және мамандық атауы	5В030300 құқық қорғау қызметі мамандығы
2. Курс, семестр	2-курс 3-семестр бакалавриат
3. Пән циклі	Курсант бойынша құрауыш
4. Кредиттер саны	2 кредит
5. Сабақ өткізу орны	Оқу аудиториясы
6. Дәріскер (т.а.ж., лауазымы, ғылыми дәрежесі, басқа да байланыс ақпараты)	Бейбітхан Нұргүл, мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының оқытушысы, (Ермеков көшесі, 124), байланыс телефон – 30-34-16, ішкі.-211, 312
7. Қалған сабақ түрлерін жүргізетін оқытушылар (т.а.ж., лауазымы, ғылыми дәрежесі, басқа да байланыс ақпараты)	Бейбітхан Нұргүл, мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының оқытушысы, (Ермеков көшесі, 124), байланыс телефон – 30-34-16, ішкі.-211, 312

3.2. Пререквизит: Аталмыш курстың материалын игеруден бұрын курсантқа белгіленген оқу жұмысы жоспары көлемінде алатын тиісті құқықтық теоретикалық білім қажет.

3.3. Постреквизит: Белгіленген курс бойынша оқыту көлемі курсанттардың білім, іскерлік, ғылыми зерттеулер барысында арнайы ғылыми ілімдерді пайдалануда ұсынымдар мен дағдыларды пайдалану мақсатында жұмсалу керек. Курсанттың аталған курсты зерделегеннен кейін алған білімі қылмыстық құқық, қылмыстық іс жүргізу құқығы, әкімшілік құқық және басқалары, сондай-ақ арнайы секілді пәндерді меңгеру кезінде қолданылуы қажет.

3.4. Пәнді қысқаша сипаттау

Курстың мақсаттары:

«Қазақстан Республикасының мемлекет және құқығы тарихы» пәнінде құқықты оқытудың маңызды мәселелерін және мәселелі жақтарын қарастырған. Қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды.

- Қазақстандағы мемлекет пен құқықтың пайда болу, қалыптасу және даму тарихы туралы курсанттардың бойында тұтас дүниетанымды айқын да нақты дамыту;
- курсанттарда алғашқы мемлекеттік-құқықтық ой-түйсігін қалыптастыру болып табылады.

Курстың міндеттері:

Білім беру саласы қызметкерлерінің алдында қойылып отырған басты міндеттерінің бірі - оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды меңгеру.

Негізінен, заңгер кәсібіне қойылатын талаптар: нақты теориялық білімді, қазіргі құқықтық және экономикалық қатынастарда ойлау қабілеті дұрыс, мемлекеттік саясат ағымын талқылай алатын маман болу керек. Сондай-ақ, олар заңдарды біліп, өзінің білімін кәсіби қызметтегі тәжірибеде пайдаланып, мамандығы бойынша тәжірибелік дағдыларды игеріп, жұмысында қолдана алуға қалыптасуы керек. Ал, заңгерлердің кәсіби мәдениеттілігі, басқару әдістерін білу, ел арасында тәрбиелік және құқық жұмыстарын жүргізіп насихаттау, үнемі біліктілігін жетілдіру, нарықтық даму жағдайында өзге адамдармен қарым-қатынас жасай білу қасиетін көрсетеді. Мемлекеттік білім стандарт деңгейінде оқыту үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияларды ендіруді міндеттейді.

Пәннің қысқаша мазмұны:

Бұл пәннің маман даярлаудағы ролі мен маңызы мынада: бұл пәнді оқып үйрену Қазақстан Республикасының мемлекеті мен құқығы тарихы жөнінде тұтастай түсінік қалыптастыруға, Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық құбылыстардың эволюциясының жалпы және ерекше заңдылықтарын ашуға, республикамыздың саяси-құкықтық өмірінің өткені, бүгіні мен болашағына қатысты мәселелерді еркін бағдарлай алуға баулау болып табылады.

Пәнде ежелгі дәуірлерден бүгінгі күнге дейінгі республика аумағында өмір сүрген мемлекеттік бірлестіктер мен құқықтық жүйелердің типтері мен нысандарының әр алуан қырлары ашып көрсетіледі: - протоқазақтардың мемлекеттері мен құқықтық жүйелері, Қазақ Ордасының қалыптасуы мен қызмет етуі, оның Ресей империясының отарлауы тұсындағы құлдырауы, ұлттық қазақ мемлекетінің кеңестік нысандары, Қазақстан Республикасының тәуелсіз мемлекет ретінде орнығуы мен даму мәселелері сөз болады.

Пәнде республикамыздың мемлекеттік-құқықтық өмірінің тарихының негізгі түсініктері мен категориялары сараланады.

Бұл пәнмен өзара байланысты пәндер: мемлекет және құқық теориясы, мемлекет және құқықтың жалпы тарихы, саяси және құқықтық ілімдер тарихы.

Мемлекет және құқық теориясында мемлекеттану мен кұкықтанудың негізгі категориялары мен түсініктері қарастырылады, ал Қазақстан Республикасының мемлекет және кұқык тарихы мемлекет және құқық теориясының ұғым-түсініктеріне сүйене отырып. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихының накты фактілері мен оқиғаларының ішкі зандылықтары мен бағыттарын ашып көрсетуге ұмтылады. Мемлекет және құқықтың жалпы тарихында әлемдік масштабтағы мемлекет пен құқықтың тарихы оқытылады, ал

Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихында отандык мемлекеттік-құқықтык дамудың тарихын қарастырады.

- Қазақстан аумағындағы ежелгі дәуірлерден бүгінгі күнге дейінгі мемлекеттердің типтері, нысандары және құқық жүйелері туралы қордаланған білімді хронологиялық тәртіпте бере білу;

- олардың пайда болуы мен қызмет етуінің шартының, нақты себептері мен уақыттык аясын және де биліктік қатынастардың ішкі құрлымы мен мемлекеттік органдардың механизмін, олардың эволюциялық дамуының заңдылықтарын қарастыру;

- Қазақ Ордасының қалыптасуын бірнеше ғасырларғы созылған протоқазак мемлекетінін даму нәтижесінің заңдылығы ретінде ашып көрсету, оның қазақ этносының мемлекеттілігі ретіндегі жалпы және ерекше қасиеттеріне сипаттама беру;

- Қазақстандағы дербес мемлекеттіліктің Ресей отарлауының нәтижесінде құлдырау процесін және кеңестік өкімет тұсындағы қазақ ұлттық мемлекеттілігінің құрылуын зерделеу;

- Қазақстан Республикасының тәуелсіз және егеменді мемлекет ретінде орнығу мен дамуын объективті, әрі заңды құбылыс деп бағалай отырып, оның құқықтық жүйесінің қалыптасу процесін ой елегінен өткізу.

Пәнді оқыту әдістемелігі оның ерекшеліктерімен, сонымен қатар зерделеу мақсатымен анықталады. Осыған байланысты жете түсіну барысында пәннің анағұрлым маңызды мәселелері бойынша рефераттарды дайындау және қорғау, коллоквиумдар, монографиялар мен өзге де ғылыми жұмыстарды талқылау ретінде оқытудың осындай әдістерін көбірек қолданған дұрыс.

Курсант құқық теориясының ұғымы мен негізгі сатысын, құқық қайнар көздерінің ұғымын олардың түрлерін, құқықтық жүйелердің түрлерін, мемлекет пен мемлекеттік органдардың сыртқы саяси қызметінің мазмұнын, әрекеттегі құқық жүйесіндегі халықаралық шарттың орнын білуі қажет.

3.5. Пән бойынша тапсырмалар орындау және тапсыру кестесі:

<table>
<tr><td rowspan="2">Жұмыстың түрі</td><td rowspan="2" colspan="2">Позициясы</td><td colspan="3">Балдар</td></tr>
<tr><td colspan="2">Позиция бойынша</td><td>Барлығы</td></tr>
<tr><td colspan="5">Барлық аудиториялық жұмыс, оның ішінде:</td><td></td></tr>
<tr><td>Дәріс</td><td colspan="2">Қатысу
Конспект</td><td colspan="2">Әр қатысуына –1
Әр конспектісіне -1</td><td></td></tr>
<tr><td>Тәжірибе/семинар сабақтар</td><td colspan="2">Қатысу
Белсенділігі</td><td colspan="2">Әр қатысуына –1
Әр сабақта: A – 1
B – 0,75
C – 0,5
D - 0,25</td><td>1
1
0,75
0,5
0,25</td></tr>
<tr><td colspan="5">Барлық межелік бақылау (көлемі кредиттің санына қатысты), оның ішінде:</td><td></td></tr>
<tr><td>(өткізу нысаны)</td><td colspan="2">(өткізу мерзімі және сұрақтың саны)</td><td colspan="2">A - 4,0 балл
B - 3,33 балл
C - 2,33 балл
D - 1,33 балл</td><td>4,0
3,33
2,33
1,33</td></tr>
<tr><td colspan="5">Барлық КОӨЖ (кредиттің санына КОӨЖ түрі), оның ішінде:</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">КОӨЖ түрі</td><td colspan="2">Кесте (апталық)</td><td colspan="2">Балдарды үлестіру</td><td>Барлық балдар</td></tr>
<tr><td>Тапсырманы беру</td><td>Тапсырманы орындау</td><td>Уақытылы рәсімдеуді тапсыру</td><td>Жұмысты қорғау</td><td></td></tr>
<tr><td>Баяндама, эссе, реферат, глос-сарий, бақылау жұмысы, семе-стрлік жұмыс, есептік-графи-калық жұмы-стар, курстық жоба (жұмыс), топтық жоба және т.б.</td><td></td><td></td><td>A-4,0 балл
B-3,33 бал
C-2,33бал
D-1,33 бал</td><td>A-4,0 балл
B-3,33 бал
C-2,33бал
D-1,33 бал</td><td>4,0
3,33
2,33
1,33</td></tr>
<tr><td>Аралық аттестация (емтихан)</td><td colspan="2">Мерзім, нысан (ауызша, жазбаша, құрамдастырылған немесе тестілеу) және сұрақтың саны</td><td colspan="2">Әр сұраққа:
A - 4,0 балл
B - 3,33 бал
C - 2,33бал
D - 1,33 бал</td><td>4,0
3,33 2,33
1,33</td></tr>
<tr><td colspan="5">Барлығы</td><td></td></tr>
</table>

3.6. Курс саясаты:

Курсанттарға қойылатын талаптар:

- сабаққа қатысу;

- КОӨЖ және КӨЖ, рейтингтер бойынша тапсырмаларды орындау, семинар сабақтарына жүйелі түрдеу дайындалу;

- сабақтарда белсенділік таныту;

- тапсырмаларды уақытында орындау;

- пәнді, курстың жекелеген тақырыптарын зерделеуде бастамашылық таныту.

Жол берілмейді:

- сабақтан кешігу және кетіп қалу;

- сабақ барысында ұялы телефонды қолдану;

- бір-бірінен әдебиет көздерінен әдеби жиендік жасау;

- сабақ барысында оқытушыға және жолдастарына бөтен сұрақтар қойып, әңгімелесіп, алаңдату;

- оқытушыға және жолдастарына дөрекілік, тұрпайылық көрсету;

- тапсырмаларды уақытында тапсырмау.

КОӨЖ және КӨЖ бойынша тапсырмаларды орындау түрі және мерзімі.

КОӨЖ және КӨЖ бойынша тапсырмаларды орындау түрі, мерзімі және кестесі оқу-әдістемелік кешенінде көрсетілген.

Баға қою саясаты:

Пәнді оқыту өтілген барлық материалды қамтып, тест түріндегі емтиханмен аяқталады. Емтиханға рұқсатнама алу үшін міндетті талап бағдарламада қарастырылған барлық тапсырмалардың орындалуы болып табылады. Дәріс курсының тақырыптары бойынша жоспарланған: жазба жұмыстары, КОӨЖ аясында құқық қорғау органының ең өзекті мәселелері бойынша пікірталас.

Қорытынды бағаны қою барысында балл қою ағымдағы бақылаудың нәтижелері бойынша есептеледі.

Межелік бақылау № 1 (ағымдағы бақылау енеді) – 30 % 7 аптада өтеді.

Межелік бақылау № 2 (ағымдағы бақылау енеді) – 30 % 15 аптада өтеді.

Емтихан – 40 %.

Ағымдық және межелік бақылаудың қорытындысы жинау қағидасы бойынша ведомоспен ұсынылады және емтиханға рұқсатнамаға негіз болып табылады.

Егер курсант межелік бақылауды тапсыру қорытындысы бойынша пән бойынша (60 %) бағаның жартысын ғана алса, емтиханға жіберілмейді.

Пән бойынша емтихан бағасы аралық аттестация және межелік бақылау бойынша үлгерім көрсеткішінің сомасы ретінде анықталады – 40 % және 100 % құрайды.

Курсанттардың сабақ уақытын бөлу						
Барлығы (көлемі)	**Аудиторлық сағат**				**Аудиториядан тыс сағат**	
	Дәріс	Семинар. сабақ	Практик. сабақ	КОӨЖ (аудитор.)	КӨЖ	

1 кредит 45 сағат	50/5 мин/ саб.	50/10 мин/саб.	- мин/саб.	50/15 мин/саб.	50/15	
	5 сабақ	10 сабақ	- сабақ	15 сабақ	15 сабақ	

Курсанттар білімінің бағалық жүйесі

Емтихандық баға пән бойынша ең жоғарғы /максималдық/ межелік бақылау бағаларымен анықталады – 60% және аралық аттестация /емтиханға/ - 40% ал 100% құрайды, осылай қорытынды баға мына формуламен анықталады:

$$И\% = Р_1 + Р_2/2х0,4 + Әх0,6$$

Бұл жерде:

$Р_1$ – бірінші рейтинг бойынша бағалардың пайыздық құрамы.

$Р_2$ – екінші рейтинг бойынша бағалардың пайыздық құрамы

Ә – емтихандық бағалардың пайыздық құрамы

Сондықтан, нақты есеппен қорытынды бағаларды оқышылардың білімімен бағалау қажет межелік бақылауда /рейтингте/ және емтихандағы қорытынды пайызбен 0-ден 100%-ге дейін.

Курсанттардың білімі, дайындығы және іскерлігі келесі жүйе бойынша бағаланады:

Әріптік жүйе бойынша бағалау	**Баллдардың сандық эквиваленті**	**Пайыздық мағынасы**	**Дәстүрлі жүйе бойынша бағасы**
А	4,0	95-100	Өте жақсы
А-	3,67	90-94	
В+	3,33	85-89	Жақсы
В	3,0	80-84	
В-	2,67	75-79	
С+	2,33	70-74	Қанағаттанарлық
С	2,0	65-69	
С-	1,67	60-64	
Д-	1,33	55-59	
Д	1,0	50-54	
F	0	0-49	Қанағаттанарлық емес

3.7. ҰСЫНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

№	**Автор, атауы**	**Жылы, басылым орны**
1. Нормативтік-құқықтық актілер		
1.1. Конституция және конституциялық заңдар:		
1	Қазақстан Республикасының Конституциясы. 28.02.1993.	Алматы, 1993.
2	Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жылы 30 тамызда қабылданған (2011 жылғы өзгерістер мен толықтырулар).	Астана 2014ж.

3	"Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 28 маусымдағы 23-V Конституциялық заңы.	2012ж. 28.06
4	"Қазақстан Республикасының сот жүйесі мен судьяларының мәртебесі туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2012 ж. 16 ақпандағы № 559-IV Конституциялық Заңы.	2012ж. 16.02
5	"Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 9 ақпандағы N 124-IV Конституциялық заңы	2009ж. 09.02
6	"Қазақстан Республикасының мемлекеттік нышандары туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 шілдедегі N 56-IV Конституциялық Заңы	2008ж. 04.07
7	"Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 17 маусымдағы N 41-IV Конституциялық заңы	2012ж. 23.08. № 1080
8	"Республикалық референдум туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгеріс пен толықтыру енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 мамырдағы N 30-IV Конституциялық заңы	2008ж. 04.05
9	"Қазақстан Республикасының Үкіметі туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2007ж. 19.06 N 267 Констит. заңы	2007ж. 19.06
10	"Қазақстан Республикасының Парламенті және оның депутаттарының мәртебесі туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2007ж. 19.06 N 266 Констит. заңы.	2007ж. 19.06
11	"Қазақстан Республикасының Президенті туралы" Қазақстан Республикасының Конституциялық заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 19 маусымдағы N 265 Конституциялық заңы	2007ж. 19.06
12	Қазақстан Республикасының әкімшілік-аумақтық құрылысындағы өзгерістер жағдайындағы жергілікті өкілді органдар жүйесі туралы. Қазақстан Республикасының Конституциялық Заңы. 1997 жылғы 19 маусымдағы N 130	1997ж. 19.06
13	Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 29 желтоқсандағы N 2737 Конституциялық заңы	1995ж. 29.12
14	Қазақстан Республикасының Президенті туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 26 желтоқсандағы N 2733	1995ж. 26.12

	Конституциялық заңы	
15	Қазақстан Республикасының Үкіметі туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 18 желтоқсандағы N 2688 Конституциялық заңы	1995ж. 18.12
16	Республикалық референдум туралы. Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 2 қарашадағы N 2592 Конституциялық заңы	1995ж. 02.11
17	Қазақстан Республикасының Парламенті және оның депутаттарының мәртебесі туралы Қазақстан Республикасының 1995ж. 16.10 N 2529 Констит. заңы	1995ж. 16.10
18	Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы Қазақстан Республикасының 1995ж. 28.09 N 2464 Констит. заңы	1995ж. 28.09
19	Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы. Қазақстан Республикасының конституциялық заңы. 1991 жылғы 16 желтоқсан	1991ж. 16.12
20	Қазақстан Республикасының мемлекеттік егемендігі туралы Декларация, 25.10.1990 ж.	1990ж. 25.10
1.2. Заңдар:		
21	Қазақстан Республикасының азаматтығы туралы Қазақстан Республикасының 1991 жылғы 20 желтоқсандағы Заңы	1991.
22	Семей ядролық сынақ полигонындағы ядролық сынақтардың салдарынан зардап шеккен азаматтарды әлеуметтік қорғау туралы Қазақстан Республикасының 1992 жылғы 18 желтоқсан N 1787-XII Заңы	1992.
23	Жаппай саяси қуғын-сүргіндер құрбандарын ақтау туралы Қазақстан Республикасының 1993 жылғы 14 сәуірдегі N 2200 Заңы	1993.
24	Қазақстан Республикасының әкімшілік-аумақтық құрылысы туралы Қазақстан Республикасының 1993 жылғы 08 12 N 4200 Заңы	1993
25	Қазақстан Республикасында бейбіт жиналыстар, митингілер, шерулер, пикеттер және демонстрациялар ұйымдастыру мен өткізу тәртібі туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 17 наурыздағы N 2126 Заңы	1995.
26	Шетелдіктердің құқықтық жағдайы туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 19 маусымдағы N 2337 Заңы	1995.
27	Прокуратура туралы Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 21 желтоқсандағы N 2709 Заңы	1995.
28	Қазақстан Республикасының Ұлттық қауіпсіздік органдары туралы Қазақстан Республикасының 1995ж. 21 желтоқсандағы N 2710 Заңы	1995.
29	Қоғамдық бірлестіктер туралы Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 31 мамырдағы N 3 Заңы	1996.
30	Қазақстан Республикасы Парламентінің комитеттері мен комиссиялары туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 7 мамырдағы N 101 Заңы	1997.
31	Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы-мемлекеттердің Парламентаралық Ассамблеясы туралы Конвенцияны бекіту туралы Қазақстан Республикасының Конституциялық Заңы 1997 жылғы 10 маусымдағы N 117	1997.
32	Сот приставтары туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 7 шілдедегі N 150 Заңы	1997.

33	Қазақстан Республикасындағы тіл туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 11 шілдедегі N 151 Заңы	1997.
34	Нотариат туралы Қазақстан Республикасы 1997ж. 14 07 N 155 Заңы	1997.
35	Адвокаттық қызмет туралы Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 5 желтоқсандағы N 195 Заңы	М. 1999
36	Қазақстан Республикасының Нәсілдік кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы халықаралық конвенцияға қосылуы туралы Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 29 06 N 245 Заңы	1998.
37	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 2 шілдедегі N 267 Заңы	1998.
38	Бұқаралық ақпарат құралдары туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі N 451 Заңы	1999.
39	Мемлекеттік қызмет туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі N 453 Заңы	1999.
40	Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 23 қаңтардағы N 148 Заңы	2001.
41	"Нормативтік құқықтық актілер туралы" Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 шілдедегі N 57-IV Заңы	2008.
42	Қазақстан халқы Ассамблеясы туралы Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 20 қазандағы N 70-IV Заңы	2008
43	Қазақстан Республикасының Жоғары Сот Кеңесі туралы Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 17 қарашадағы N 79-IV Заңы	2008
44	Құқық қорғау қызметі туралы Қазақстан Республикасының 2012ж. 27.04 Заңы	2012
45	Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014ж. 23 сәуірдегі №199-V ҚРЗ	2014.
46	Сот төрелігіне халықаралық қол жеткізу туралы конвенцияны ратификациялау туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 9 желтоқсандағы № 262-V ҚРЗ	2014.
47	Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланы, Қарулы Күштері және Мемлекеттік күзет қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 10 қаңтардағы № 275-V ҚРЗ	2015.
48	Мемлекеттік жастар саясаты туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 9 ақпандағы № 285-V ҚРЗ	2015.
1.3. Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдаулары:		
49	Бұдан ары қарайғы мемлекеттік құрылыстың 100 нақты қадамы – 2015ж. 29.04.	2015
50	Нұрлы жол – болашаққа бастар жол - 2014 жылғы 11 қараша.	2014.
51	Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ - 2014ж. 17 қаңтар.	2014.
52	«Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты - 2012 жылғы 14 желтоқсан.	2012.
53	Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты	2012.

	бағыты - 2012 жылғы 27 қаңтар.	
54	Болашақтың іргесін бірге қалай- 2011 жылғы 28 қаңтар.	2011.
55	Жаңа он жылдыққа, жаңа экономикалық өрлеуге, Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері – 2010 жыл 30 қаңтар.	2010.
56	Дағдарыстан – дамуға - 2009 жылғы 6 наурыз;	2009.
57	Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыру - мемлекеттік саясаттың басты мақсаты 2008 жылғы 7 ақпан;	2008.
58	Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан - 2007 жылғы 28 ақпан;	2007.
59	Қазақстан өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңында. 2006.03.	2006.
60	Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында - 2005 жылғы 18 ақпан;	2015.
61	Бәсекеге қабілетті Қазақстан үшін, бәсекеге қабілетті экономика үшін, бәсекеге қабілетті халық үшін! - 2004 жылғы 19 наурыз;	2004.
62	Ішкі және сыртқы саясаттың 2004 ж. арналған негізгі бағыттары - 2003ж. 4.04;	2003.
63	Ішкі және сыртқы саясаттың 2003 ж. негізгі бағыттары туралы 2002ж. сәуір;	2002.
64	Елдегі жағдай және 2002 жылғы ішкі және сыртқы саясаттың негізгі бағыттары туралы - 2001 жыл;	2001.
65	Еркін де еңселі әрі қауіпсіз қоғамға - 2000 жылғы 25 қазан;	2000.
66	Қазақстан - 2030 Барлық Қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі және әл-ауқатының артуы 11.10.1997.	1997.
	2. Негізгі әдебиеттер	
67	Абдакимов А. История Казахстана (с древнейших времен до наших дней): Учебное пособие	Астана: РИК,1999.
68	Абиль Е. История государства и права Республики Казахстан (с древнейших времен до 1992 года). – 2 изд-е, перераб. и доп. –	Астана, 2001.
69	Абиль Е., Кузембайулы А. История государства и права в древнем и раннесредневековом Казахстане: Учеб. пособие	Петропавл к, 1999.
70	Агаджанов С.Г. Государство и право Сульджукидов и Средняя Азия в XI – XII вв.	М., 1991.
71	Артыкбаев Ж.О. Қазақстан тарихы, оқулық хрестоматия	Астана, 2000.
72	Асфендияров С.Д. История Казахстана с древнейших времен	А-А, 1993.
73	Асфендияров С. Қазақстан тарихы	Алматы, 1993.
74	Ахметова Н.С. Обычное право казахов в XVIII-XIX в.	Караг. 1990.
75	Әбдәкімұлы Ә. Қазақстан тарихы	Алматы 2005.
76	Байбатша Ә. Қазақ даласының ежелгі тарихы	Алматы, 1998
77	Берденова К.Ә. Қазақстанның мемлекет ретінде қалыптасуы және экономикалық даму негіздері	Алматы,2000
78	Бичурин Н.Я. Орта Азия және Шығыс Түркістан. Оқу құралы	Алматы, 1997
79	Древний мир права казахов. Материалы, документы и исследования в 10-ти т. Том 1.	Алматы, 2000.
80	Ереже (положение съезда биев). Сборник правовых памятников и документов по Истории обычного права казахов II пол. XIX в. //Сост.Ахметова Н.С., Кожахметов Г.З.	Караганда 1997.
81	Зиманов С., Өсеров Н. Қазақ, әдет ғұрып заңдарына шариаттың әсері	А. 1998.

82	История государства и права Казахской ССР. - Т.1.	Алм.1982.
83	История государства и права Казахской ССР. - Т.2.	Алм. 1984.
84	Кузембайулы А. История Казахстана	Петроп. 2000.
85	Қазақ әдет-ғұрып құқығының материалдары	Алматы, 1996
86	Қазақстан тарихы очерктер	Алматы, 1994.
87	Қазақтың көне тарихы	Алматы,1993
88	Қазақтың қысқаша тарихы	Алматы. 1998.
89	Қазақстан тарихы ежелгі дүниеден бастап бүгінгі күнге дейін	Алматы, 1993
90	Қазақстан тарихы. 5 томдық. 1, 2, 3 тт.	Алматы, 1996, 1998, 2002.
91	Қазақтың ата заңдары: құжаттар, деректер мен зерттеулер.-Древний мир права казахов. 10 томдық.-1,2 том	Алматы, 2001
92	Мағауин М. Қазақ тарихының әліппесі	Алматы, 1995
93	Маймақов Ғ. Қазақстанның саяси-құқықтық тарихы.	Алматы: 2000
94	Материалы по истории государства и права Казахстана. Вторая половина XIX – начало XX вв.	Алматы, 1994.
95	Мәшімбаев С.М. Патшалық Ресейдің отаршылдық саясаты	Алматы, 1994.
96	Мусульманское право (учебник) /Под ред.Сарсембаева М.	Алматы, 1999.
97	Нығмет Мыңжан. Қазақтың қысқаша тарихы	Алматы,1994
98	Өсеров Н. Жеты Жарғы	Алматы, 1995
99	Сарыбаев С. Қазақстан тарихы	Алматы,1997
100	Түсіпбеков С.С. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы	Қарағанды 2010
101	Сарсембаев М.А. Международное право в истории Казахстана и Средней Азии	Алматы, 1994.
3. Қосымша әдебиеттер тізімі:		
102	Абайдельдинов Е.М. Политико-правовая история Республики Казахстан	Алм. 1999.
103	Абдильдин С. Парламент Казахстана: от Союза к государственности	Алм. 1993.
104	Абдрахманова Б. История Казахстана: власть, система управления и территориальное устройство в XIX веке	Астана 1998.
105	Абусеитова М.Х. Казахское ханство во второй половине XVI в.	Алм. 1985.
106	Абылай хан Кенесары (проблемы национально-освободительного движения).	Алм. 1993.
107	Абылхожин Ж.Б. и др. Страна в сердце Евразии (сюжеты по истории Казахстана).	Алм. 1998.
108	Агдарбеков Т.А. Проблемы национально-государственного строительства в Казахстане	Алм 1990.
109	Айткулова Н.Л. Понятие ”аип” в обычном праве казахов //Известия Министерства образования и науки Республики Казахстан, Национальной Академии наук Республики Казахстан, Серия общественных наук. - № 4 (222), июль-август.	Алм. 1999.
110	Акишев А.К. Искусство и мифология саков	Алм. 1984.
111	Алар А. Моңғолдың қысқаша тарихы. //Қазақ тарихы, № 5, 1997	Алм. 1997
112	Алаш – Орда. Сборник документов	Алм. 1992.
113	Алимжан К.А. Обычное право и другие формы права. //Научные	Алматы, 1999.

	труды КАЗГЮУ. – Вып. 1.	
114	Алимжан К.А. Суд биев как обычно-правовое учреждение и институт обычного права.//Право и государство. – 1998. - № 3	1998
115	Алтын Орда: Қазақ хандығы (І бөлім)	Алматы, 2004.
116	Аманжолов К., Рахметов Қ. Түркі халықтарының тарихы. 1-3 т.	Алм. 1996-1999
117	Артыкбаев Ж.О. История Казахстана в XIX веке	Қараған. 1992.
118	Артыкбаев Ж.О. Казахское общество: традиции и инновации	Қараған. 1993.
119	Атишев А.А. Политическая мысль Казахстана во второй пол.XIX - нач.XX века	Алм. 1979.
120	Ахинжаров С.М. Кыпчаки в истории средневекового Казахстана	Алм, 1995.
121	Ахметов Б.А. Государство кочевых узбеков	М., 1965.
122	Ахметова Н.С. Институт ”Кун” в обычном праве казахов и его отмена Советской властью	Алматы, 1993.
123	Аяганов Б.Г. Государство Казах-н: эволюция общественной системы	Алм. 1993.
124	Баймаханов М.Т., Вайсберг Л.М., Котова А.А. Становление суверенитета Республики Казахстан. Государственно-правовые проблемы	Алматы,1995.
125	Баласагуни Юсуф. Благодатное знание	М., 1983.
126	Бартольд В.В. История культурной жизни Туркестана. Соч. Т.2.	М., 1963.
127	Басин В.Я. Россия и казахские ханства	Алм. 1971.
128	Бекмаханов Е.Б. Восстание хана Кенесары	Алматы, 1992.
129	Бекмаханов Е.Б. Казахстан в 20-40 гг. XIX в. – Алма-Ата, 1992	Алм. 1992.
130	Бочагов А. Алаш – Орда. Краткий исторический очерк о национально-буржуазном движении в Казахстане периода 1917-1919 гг.	Алматы, 1996.
131	Букейханов А. Избранные произведения	Алматы, 1995.
132	Валиханов Ч. Собр.соч. в 5-ти томах	Алм. 1985.
133	Вяткин М.Г. Батыр Срым	Алматы, 1998.
134	Греков В.Д., Якубовский А.Ю. Золотая Орда и ее падение	М – Л., 1950.
135	Гумилев Л.Н. Древняя Русь и великая степь	М., 1989.
136	Гумилев Л.Н. Көне түріктер	Алматы, 1994.
137	Гумилев Л.Н. Хунну	СПб., 1993.
138	Данияров Қ. Маңғылтану және Шыңғысхан тарихы. //Қазақ тарихы, № 2,4	1996
139	Дулати М.Х. Тарих – и Рашиди	Алматы, 1999.
140	Ерофеева И.В. Казахские ханы, ханские династии в XVIII – сер. XIX вв. Культура и история Центральной Азии и Казахстана: проблемы и перспективы исследования	Алм. 1997.
141	Есенберлин И. Кочевники	Алм. 1976.
142	Әбілғожин Ж.Б. Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық очеркі (XX ғ.).	Алм. 1997.
143	Әлімгереев Қ. Жошы хан және оның мемлекеті.//Қаз. тарихы, № 4	1994
144	Жакипова А.Ж. Развитие семейно-брачных отношений в Казахстане	Алм. 1971.
145	Жиренчин К.А. Политическое развитие Казахстана в конце XIX –	Алматы, 1996.

	нач. XX вв.	
146	Жиренчин К.А. Формы управления 60-х годов XIX века в Казахстане и их политические и правовые последствия. Дис. канд. юрид. наук	Алм.1979.
147	Зиманов С.З. и др. Казахский революционный комитет	Алм,1982.
148	Зиманов С.З. Конституция и парламент Республики Казахстан	Алматы, 1996.
149	Зиманов С.З. Россия и Букеевское ханство	Алм. 1982.
150	Зиманов С.З. Теория и практика автономизации в СССР	Алматы, 1998.
151	Зиманов С.З., Даулетова С.О., Смагулов М.Ш. Казахский отдел Народного Комиссариата по делам национальности РСФСР	Алм. 1959.
152	Из истории казахов. Сборник	Алматы, 1999.
153	История Казахстана – белые пятна. /Абылхожин Ж.Б.	Алм, 1991.
154	История Казахстана и Центральной Азии	Алматы: 2001.
155	Казахи. Историко-этнографическое исследование	Алматы, 1995.
156	Казахстан в начале XX в.: методология, историография, источниковедение	Алм. 1993.
157	Казахстан в эпоху феодализма: проблемы этнополитической истории /Сб.статей. Отв.ред. А.Х.Маргулан	Алм. 1981.
158	Карамзин Н.М. Предание веков	М. 1988.
159	Касымбаев Ж. Государственные деятели казахских ханств (XVIII в.).	Алм. 1999.
160	Кенжалиев З.Ж. Көшпелі қазақ қоғамындағы дәстүрлі құқықтық мәдениет	Алм. 1997
161	Кенжалиев З.Ж. Материалы по казахскому обычному праву	Алматы, 1986.
162	Кенжалиев З.Ж., Даулетова С.О. Казахское обычное право в условиях Советской власти	Алматы, 1993.
163	Кәрібаев Б. Көк Орданың Ақ Ордаға айналуы.//Егемен Қазақстан	23.10.1998
164	Кляшторный С.Г. Древнетюркские письменные памятники как источник по истории Средней Азии	М - Л. 1964.
165	Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Казахстан: Летопись 3-х тысячелетий	Алм. 1992.
166	Кожахметов Г.З. Государственная Дума и народы Степного края в 1905-1907 гг.	Караганда: 1999.
167	Козыбаев И.М., Козыбаев М.К. История Казахстана. Хрестоматия	Алм, 1994.
168	Котов А.К. Суверенный Казахстан: гражданин, нация, народ	Алматы, 1997.
169	Котов К.Ф. Восхождение к национальному	Алм, 1992.
170	Көмеков Б. Қыпшақтардың саяси қарым-қатынастары.//Қаз. тарихы, № 1	1994
171	Культелеев Т.М. Уголовное обычное право казахов	Алм. 1955.
172	Кумеков Б.Е. Государство кимаков IX- XI вв. по арабским источникам	Алм. 1972.
173	Кунаев Д.А. О моем времени	Алм. 1992.
174	Кунаев Д.А. От Сталина до Горбачева	Алматы, 1996.
175	Левшин А.И. Описание киргиз-казачьих или киргиз-кайсацких орд и степей	1996
176	Қадырбаев А. Қазақстан моңғол шапқыншылығы қарсаңында //Қаз т-ы, 2	1994
177	Малов С.Е. Памятники древнетюркской письменности	М – Л., 1985.
178	Масанов Н. Кочевая цивилизация казахов	М., 1995.
179	Материалы по казахскому обычному праву /Под ред. С.З. Зиманова	Алм. 1996.
180	Михайлов В. Хроника великого джута	Алм. 1990.

181	Мусин Ч. Қазақстан тарихы	Алматы, 2003
182	Назарбаев Н.А. На пороге XXI века	Алматы, 1996.
183	Назарбаев Н.А. О формировании Евразийского союза государств. Проект // Азия. Международная газета.- 1994, № 23	1994
184	Назарбаев Н.А. Стратегия становления государства и права и развития Казахстана как суверенного государства	Алм. 1992.
185	Назарбаев Н.Ә. Сындарлы он жыл	Алматы, 2003.
186	Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында	Алматы 1999.
187	Национально-освободительная борьба под предводительством Кенесары Касымова	Алматы, 1996.
188	Национально-освободительное движение в Средней Азии и Казахстане в 1916 г. Характер, движущие силы, уроки	Алматы, 1996.
189	Национальные окраины Российской империи: становление и развитие управления	М., 1998.
190	Оразбаева А. Историческая роль и социальное сознание института байства// Саясат. – 1997. - № 5	1997
191	Пищулина К.А. XIY-XY ғғ. I жарт. Қазақстан аумағындағы мемлекеттер.//Егемен Қазақстан	23.09.1998
192	Проблемы казахского обычного права	Алм. 1969.
193	Сагнаев С., Касымов Р. Ханская власть в казахском обществе// Мысль. 5	1998
194	Сапаргалиев Г.С. Становление конституционного строя РК	Алматы, 1997.
195	Сапаргалиев М. Возникновение и развитие судебной системы в Казахстане	Алматы, 1971.
196	Сафаров Г. Колониальная революция (опыт Туркестана)	Алматы, 1996.
197	Скрынникова Г.Д. Харизм и власть в эпоху Чингиз-хана	М., 1997.
198	Созақбаев С. Тәуке ханның Жеті жарғысы	Алматы, 1994.
199	Сулейменов Р.Б., Моисеев В.А. Из истории Казахстана XVIII века: О внешней и внутренней политике хана Аблая	Алматы, 1988.
200	Султанов Т.И. Россия и Казахстан: история и проблемы взаимодействия (XVI – нач. XX вв.). – СПб., 1996	1996.
201	Сұлтанов Т. Алтын Орда	Алматы,2004
202	Сұлтанов Т. Шыңғыс хан және оның ұрпақтары	Алматы,2003
203	Сыздықов С. Қарлық қағанаты шаруашылығы, саяси-әлеуметтік құрылымы //Қазақ тарихы, № 5, 1995	1995
204	Узбекулы С. Хан Тауке и правовой памятник ”Жеті Жарғы”	Алматы, 1998.
205	Фукс С.Л. Обычное право казахов в XVIII–первой половине XIXвв.	Алм. 1981.
206	Чокаев М. Туркестан под властью Советов	Алматы, 1993.
207	Эренжен Хаара-Даван. Чингиз- хан как полководец и его наследие. Культурно-исторический очерк Монгольской империи XII– XIV вв.	Алматы, 1992.

3.8. 2017-2018 оқу жылының 3- семестрінде заң институты күндізгі оқыту факультетінің 2-курс (алым – 2016ж.) курсанттарына арналған «Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы» пәні бойынша ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАР

Кредиттер саны – 1 (45 сағат)

қ/с №	**тақ ыры**	**Тақырыптың атауы**	**Кред. саны**	**Аудиторлық сағат**	**КОӨЖ**	**КӨЖ**

	п №		(сағ.)	Дәріс	Семин.		
1.	1.	Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні, әдістері және заң ғылымдары жүйесіндегі орны	6	1	1	1	3
2.	2.	Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік бірлестіктердің пайда болуы және дамуы	3		1	2	
3.	3.	VI-XII ғ.ғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы	3		1	2	
4.	4.	XIII-XV ғ.ғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы	3		1	2	
5.	5.	XV-XVIII ғғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы	9	1	2	2	4
6.	6.	XVIII-XIX ғғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы	6	1	1	2	2
7.	7.	XX ғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы	6	1	1	2	2
8.	8.	Тәуелсіз Қазақстан мемлекеті мен құқығы	9	1	2	2	4
		БАРЛЫҒЫ:	**45**	**5**	**10**	**15**	**15**

3.9. САБАҚ ЖОСПАРЫ

1-тақырып
Қазақстан Республикасының мемлекеті және кұқығы тарихы пәні, әдістері және заң ғылымдары жүйесіндегі орны

***Сабақ мақсаты**: Қазақстан Республикасының мемлекеті мен құқығының тарихын зерделеу, заң пәндерінің салаларын жақсы меңгеруге септігін тигізеді. Заңның салаларға бөлінуі бұл алдағы болған тарихи барыстың нәтижесі. Осыған байланысты курсанттарға Қазақстан территориясындағы жалпы тарихын, оның ішінде мемлекеттері мен құқықтарының пайда болуын, әдісін, оның заң ғылымдары арасындағы алатын орнын жете түсіндіру болып табылады.*

Дәріс – 1 сағат

Жоспар:

1. ҚР мемлекет және құқық тарихы пәні мен әдістері.
2. ҚР мемлекет және құқық тарихы курсы жүйесі және кезеңдері.

Дәріс тезисі

Қазақстан Республикасы егеменді тәуелсіз мемлекет. Оның өз тәуелсіздігіне қол жеткізген күні 1991ж. 16 желтоқсаны екендігі баршамызға аян. Осы кезеңге дейін бұл аймақта талай мемлекеттер белгілі бір заңдылықтарға сәйкес шаңырақ көтеріп, өркендеп, кейін дағдарыстарға ұшырап, тарих қойнауынан біржола жойылып, ал халық жаңа жағдайға тез бейімделіп отырған. Мұндағы мемлекеттік бірлестіктердегі халықтың басым бөлігі - ежелгі сақ тайпалары, ғұн, үйсін, қаңлы мен түрік қағанаты дәуіріндегі, одан кейін Шыңғыс хан шапқыншылығынан соң өмір сүрген мемлекеттердің халықтары болатын.

Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні еліміздің территориясында өмір сүрген түрлі мемлекеттердің қоғамдық-саяси құрылысы мен құқықтық қатынастарының даму ерекшеліктерін зерттейді. Бұл пән қоғам тарихының бір бөлігі болғандықтан мемлекет және құқық теориясы, саясаттану, әлеуметтану, мәдениеттану, әдебиеттану тарихы, т.б. салалық тарихи ғылымдармен қатар тұрады да, тарих ғылымының жалпы заңдылықтарын басшылыққа алады. Құқықтық ғылым ретінде ол Қазақстандағы мемлекет пен құқықтың тарихын, олардың әрбір тарихи кезеңдерге сәйкес заңдылықтары мен ерекшеліктерін, пайда болуы мен жойылуын хронологиялық реттілікпен зерттейді. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні:

- мемлекеттік-құқықтық жүйенің пайда болуы мен даму үрдісі, түрлі тарихи кезеңдердің қоғам өміріндегі мемлекет пен құқықтың орны мен рөлі;
- көшпенді өмірдің ерекше тәсілдерін меңгерген, мемлекеттік-құқықтық жүйе элементерінің нысаны мен мазмұн өзгешеліктері болып табылады.

Бұл жерде дәстүрлі мемлекет пен құқық болғандықтан, мемлекеттік-құқықтық жүйе ұғымы, мейлі басқа салалармен тығыз байланыста болса да, жеке дара қарастырамыз. Яғни, мемлекет тікелей немесе жанама құқықтық нормаларды белгілейді және бекітеді, оларды қорғайды, бұзушылық болған жағдайда мәжбүрлеу шарасын қолданады, ал құқық өз кезегінде қоғамдағы саяси қатынастарды реттеп, конституциялық немесе өзге де нормалар арқылы мемлекетке тікелей ықпал етеді. Осындай себептермен біз мемлекет пен құқық тарихын зерделеген уақытта, Қазақстан территориясындағы мемлекеттік-құқықтық жүйенің өмір сүруі, дамуы, ең төменгі тәртіп жүйесі ретінде мемлекет пен құқық болып табылатын элементтері туралы айтуымызға болады.

Басқа пәндер сияқты, Қазақстан мемлекеті мен құқығының тарихында оның, зерттеу әдістері, тәсілдері және принциптері бар.

Әртүрлі әдістердің (методтардың) жиынтығы тарихи - құқықтық ғылымның методикасын құрайды. Қазақстандағы мемлекет пен құқық тарихы пәнімен қоса,

қандай да бір құбылыс пен үрдісті зерделеуде алдын-ала мақсат етілген жетістіктерге жету үшін қажетті әрекеттер, әдіс-тәсілдер, операциялардың бір іздiлiгiн зерттеу әдістері болады. Кез-келген әдіс тапсырманы шешудің негізгі жолын айқындайтын тәсіл және әдістің нақты мазмұнын ашатын, яғни тәсілді іске асыратын қағидаға бөлінеді.Қазақ халқының атауымен аталған Қазақ хандығы 300 жылдай тарих сахнасында өмір сүрді. Міне, осы мемлекеттердің бәрі де бүгінгі Қазақстан Республикасының байырғы халқы және қазақтардың әр кезеңдегі мемлекеттік бірлестіктері деп айтуымызға болады.

Қазақстан Республикасынын мемлекет және құқық тарихы курсынын пәні мен әдістері, максаты мен міндеттері және тарихнамасы.

Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы курсынын пәні мен әдістері. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы курсының мақсаттары мен міндеттері. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихының баска заң пәндері жүйесіндегі алатын орны. Қазақстан Республикасынын мемлекет және құқық тарихы курсынын кезеңдері. Қазақстан Республикасынын мемлекет және құқық тарихы курсының тарихнамасы.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. «Қазақстан Республикасынының мемлекет және құқық тарихы» пәні мен әдістері.
2. «Қазақстан Республикасынының мемлекет және құқық тарихы» курсы жүйесі және кезеңдері.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша курсанттар Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні еліміздің территориясында өмір сүрген түрлі мемлекеттердің қоғамдық-саяси құрылысы мен құқықтық қатынастарының даму ерекшеліктерін ажырата білуі керек. Бұл пән қоғам тарихының бір бөлігі болғандықтан мемлекет және құқық теориясы, саясаттану, әлеуметтану, мәдениеттану, әдебиеттану тарихы, т.б. салалық тарихи ғылымдармен байланысын зерделеу қажет. Құқықтық ғылым ретінде ол Қазақстандағы мемлекет пен құқықтың тарихын, олардың әрбір тарихи кезеңдерге сәйкес заңдылықтары мен ерекшеліктерін, пайда болуы мен жойылуын хронологиялық реттілікпен зерделегені жөн.

Екінші сұрақ бойынша Қазақстандағы мемлекет және құқық тарихын зерделеу XVIII ғасырда басталғандығына назар аудара отырып, бірінші кезекте еуропа ерекше ықылас танытып, орыс ғалымдары қазақтың әдет-ғұрып құқығы мен Қазақ хандығының мемлекеттік құрылымындағы ерекшеліктерін зерттегенін

білген жөн. Бұл туралы мәліметтер А. Тевкелев, П. Рычков, И.Г. Георги, П.С. Паллас, И.П. Фалька еңбектеріне көңіл бөлу қажет .

КОӨЖ – 1 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. Қазақстан мемлекеті мен құқық тарихын зерттеумен айналысқан, XIX-XXғ.ғ. мейлінше белгілі ғалымдар тізімін құрастыру.

2. И. Фалька, Ш. Уәлиханов, А. Тевкелев, И. Рычков, Л. Гумилев, С. Зиманов, С. Сартаев, Н. Ахметова және т.б. монографияларымен танысу.

КОӨЖ өткізу нысаны: Жазбаша және пікірталас түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні еліміздің территориясында өмір сүрген түрлі мемлекеттердің қоғамдық-саяси құрылысы мен құқықтық қатынастарының даму ерекшеліктерін ажырата білуі керек. Бұл пән қоғам тарихының бір бөлігі болғандықтан мемлекет және құқық теориясы, саясаттану, әлеуметтану, мәдениеттану, әдебиеттану тарихы, т.б. салалық тарихи ғылымдармен байланысын зерделеу қажет. Құқықтық ғылым ретінде ол Қазақстандағы мемлекет пен құқықтың тарихын, олардың әрбір тарихи кезеңдерге сәйкес заңдылықтары мен ерекшеліктерін, пайда болуы мен жойылуын хронологиялық реттілікпен зерделегені жөн.

Қазақстандағы мемлекет және құқық тарихын зерделеу XVIII ғасырда басталғандығына назар аудара отырып, бірінші кезекте еуропа ерекше ықылас танытып, орыс ғалымдары қазақтың әдет-ғұрып құқығы мен Қазақ хандығының мемлекеттік құрылымындағы ерекшеліктерін зерттегенін білген жөн. Бұл туралы мәліметтер А.Тевкелев, П.Рычков, И.Г.Георги, П.С.Паллас, И.П.Фалька еңбектеріне көңіл бөлу қажет .

КӨЖ – 3 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. Рефераттар дайындау.
2. Тестілеу жұмыстарын орындау.
3. Өзіндік пысықтау жұмыстарына дайындалу.

Реферат тақырыптары:

1. «Қазақстан Республикасынының мемлекет және құқық тарихы» пәнінің заңгерлік пәндерден алатын орны.
2. «Қазақстан Республикасынының мемлекет және құқық тарихы» пәнінің зерттеу әдістері.
3. «Қазақстан Республикасынының мемлекет және құқық тарихы» пәнін жүйесі мен кезеңдері.
4. «Қазақстан Республикасынының мемлекет және құқық тарихы» пәнін зерттеуші ғалымдар еңбектері.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 94, 95, 101, 103.

2-тақырып
Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік бірлестіктердің пайда болуы және дамуы

Сабақ мақсаты: *Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстардың пайда болуы, Сақ-массагет тайпаларының қоғамдық-саяси құрылысы, Ежелгі Ғұн империясы, Үйсін және қаңлы мемлекеттерің зерделеу.*

Алғашқы қауымдық құрылыс адамзат тарихының ең ұзақ кезеңі. Адамдар табиғаттан бөлініп, қоғам болып өмір сүргенге дейін миллиондаған жылдарды бастан өткеріп, тас дәуірі, мыс дәуірі, қола дәуірі сияқты ондаған мың жылдарға созылған кезеңдерді өткізді. Тарихты былай дәуірлеу өндіріс құрал-жабдықтарын пайдалануға және жетілдіруге байланысты болған. Адамдар бірден қоғам болып өмір сүрген жоқ. Олар алғашқы кезде, тас дәуірінде тобыр ретінде өмір сүрді. Тобыр тәртіппен реттелмейтін адамдардың тобы. Табиғаттың дүлей күшіне қарсы бірігіп күресу қажеттігі адамдарды біріктірді. Мұндай тобырда күштінің дегені болды немес биологиялық көрсеткіштер үстемдік етті. Тобыр жағдайындағы некенің түрі топтық неке болды.

Біртіндеп рулық қоғам қалыптасты. Рулық қоғамның басты ерекшелігі ол туыстас адамдардың қауымдастығы болып, ру ішіндегі некеге тиым салынды. Мұндай некені экзогамиялық неке дейді. Осылай рулық қоғамда биологиялық емес әлеуметтік көрсеткіштер немесе алғашқы қоғамдық дәстүрлік тәртіп үстемдік құра бастады. Адамдар арасындағы тұрақты неке мен отбасы қалыптасты. Неке мен отбасы ұзақ эволюциядан өтті. Оларды түрлері туралы арнайы әдебиеттерде жиі айтылады. Ру мүшелері бір-бірімен тең болды. Рулық қоғамның негізгі жоғарғы органы ру мүшелерін сайлап қойған жиналысы болып есептелді. Оны жасы үлкен беделді ру ақсақалы басқарды. Оның басқа ру мүшелеріне үстемдігі болмады. Барлық мәселелер өзара келісіммен, ымырамен шешілетін. Рулық қоғамға сай отбасында, ғылымда патриархалдық отбасы, ер адамның - әкенің билігі жүрді. Ер адам отбасын асыраушы әрі әулетті жалғастырушы болып есептелді.

Жақын рулардың бірлестігінен тайпалар құрылды. Ұзақ ғасырлар табиғаттың дайын өнімдерін жинаумен және аңшылықпен айналысқан адамдар біртіндеп жер және мал шаруашылығына көшіп, өздері өнім өндірушілерге айналды. Мұның өзі басы артық өнімнің пайда болуына әкелді. Алғашқы қауымдық құрылыста адамдардың арасында шын мәніндегі теңдік болды. Алғашқы қауымдық құрылыста мемлекет те, құқық та болмады. Себебі рулық қоғамдық қатынастар ондай қондырмаларды қажет етпеді. Өзін-өзі басқаратын рулық қоғамда құқықтың ролін моральдық, адамгершілік нормалар, әдет-ғұрыптар

мен дәстүрлер атқарды. Әркім өз міндетін ар-ұяты мен руластардың алдындағы жауапкершілікті сезіне отырып орындады. әдет-ғұрып пен дәстүрлер үстемдік құрған, алғашқы қауымдық құрылыс нағыз қарапайым демократияның үлгісі болды. Қазақстан аумағындағы алғашкы мемлекеттік бірлестіктердін пайда болуы. Алғашкы кауымдык құрылыстың ыдырай бастауы және ерекше баскару органдарының пайда болуы: тайпалык кеңес көсемдер және әскери көсемдер. Қазақстан аумағындағы алғашкы мемлекеттің (протомемлекеттің) сипаггамасы. Сак-массагет тайпаларының әскери конфедерациясы. Сақ-массагеттердің коғамдык құрылысының ерекшеліктері.

Ежелгі ғұндардын империясы. Ежелгі ғұндардың империясының қалыптасуы. Мөденін жүргізген саяси-кұқықтық және әскери реформалары. Ғұндардын басқару жүйесі. Тәңіркұтының (Шаньюдің) билігі. Ғұндардағы кеңес. Ғұндардың салық жүйесі және әскери жүйесі. Ғұндардың кұқықтык жүйесі: меншік, мұрагерлік, қылмыс, әскери және әмеңгерлік нормалар. Ғұндардың сырт мемлекеттермен қарым-қатынастары.

Үйсін және Қаңлы мемлекеттері. Үйсін мемлекетінің пайда болуы. Үйсін мемлекетінің баскару жүйесі. Күнбидің мәртебесі. Үйсіндердің әскери жүйесі. Үйсіндердегі меншік, мұрагерлік. неке-отбасы қатынастар. Қаңлы мемлекетінің калыптасуы. Басқару жүйесі. Жабғу билігі. Қаңлылардың әдет заңы. Қаңлылардың әдет заңындағы: меншік, сауда-саттык, қылмыстық қатынастардың реттелу ерекшеліктері.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстардың пайда болуы. Сақ-массагет тайпаларының қоғамдық-саяси құрылысы.
2. Ежелгі Ғұн империясы
3. Үйсін және қаңлы мемлекеті.
4. Тестілеу.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша курсанттар Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстардың пайда болуының алғы шарттары туралы айту қажет. Осыған орай әскери демократия мәні мен маңызын жете білулері де керек. Сонымен қатар, рулық қоғам, тайпа, потестарлық бірлестіктердің анықтамасын беріп, жария биліктің протестарлық бірлестіктермен байланысын анықтап, сақ-массагет тайпаларын мысал ретінде көрсету арқылы Қазақстан аумағында патшалық билік институтының пайда болу кезеңіне көшу абзал. Алғашқы кауымдык құрылыстың ыдырай бастауы және ерекше баскару органдарының пайда болуы: тайпалык кеңес. көсемдер және әскери көсемдер. Қазақстан

аумағындағы алғашқы мемлекеттің (протомемлекеттің) сипаттамасы. Сак-массагет тайпаларының әскери конфедерациясы. Сақ-массагеттердің коғамдык құрылысының ерекшеліктерін білу керек.

Екінші сұрақ бойынша ежелгі ғұндар империясының қалыптасуы. Мөденің жүргізген саяси-кұкыктык және әскери реформалары. Ғұндардын басқару жүйесі. Тәңірқұтынын (Шаньюдің) билігі. Ғұндардағы кеңес. Ғұндардың салық жүйесі және әскери жүйесі. Ғұндардың құқықтық жүйесі: меншік. мұрагерлік. қылмыс. әскери және әмеңгерлік нормалар. Ғұндардың сырт мемлекеттермен карым-катынастарына назар аудару қажет .

Үшінші сұрақ бойынша Үйсін мемлекетінің пайда болуы. Үйсін мемлекетінің баскару жүйесі. Кұнбидің мәртебесі. Үйсіндердің әскери жүйесі. Үйсіндердегі меншік, мұрагерлік. неке-отбасы қатынастар. Қаңлы мемлекетінің қалыптасуы. Басқару жүйесі. Жабғу билігі. Қаңлылардың әдет заңы. Қаңлылардың әдет заңындағы: меншік, сауда-саттык, қылмыстык қатынастардың реттелу ерекшеліктерін, сонымен қатар, ,,көшпенді империялардың,, пайда болу себебін анықтап, олардың ерекше өзгешеліктеріне көңіл бөлу қажет. Мұнда басты назарды алғашқы көшпенді мемлекеттердің басқару жүйесіне, салық жүйесіне, егемендігі мен халықаралық құқықтық субъектілігіне мән беру керек.

КОӨЖ – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстардың пайда болуы. Сақ-массагет тайпаларының қоғамдық-саяси құрылысы.
2. Ежелгі Ғұн империясы
3. Үйсін және қаңлы мемлекеті.

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырмалар:

1. „Туыстық қауым“, „тайпа“, „потестарлық бірлестік“, „сакрализация“, „тәңір құты“, „жичжо“, „күнбек“ сөздерінің ұғымын терминологиялық сөздіктен жазу керек.
2. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік бірлестіктердің мемлекеттік аппарат сұлбасын зерделеу және құрастыру керек.
3. Тапсырмаларды орындау.
4. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстар.
2. Сақ-массагет тайпаларының қоғамдық-саяси құрылысы.
3. Ежелгі Ғұн империясының мемлекеттік құрылысы мен құқығы.
4. Үйсін мемлекеті мен құқығы.
5. Қаңлы мемлекеті мен құқығы.

КОӨЖ өткізу нысаны:

Жазбаша және пікірталас түрінде.

Рефератты орындау және рәсімдеу үшін қажетті әдістемелік нұсқау:

1. Рефератты жазу үшін ең алдымен деректер мен оқулықтарды мұқият оқып шығу қажет. Рефератты теориялық ойлармен және тақырыпқа байланысты дәуір мен мемлекет және құқық туралы жалпы мәліметтерден таныстырудан бастаған жөн. Содан кейін тақырыпты ғылыми тұрғыда негіздеп жазу үшін құқықтық деректерге талдау жасап, қалыптасқан механизмді сұрыптап, мәселеге байланысты өзіндік анализ, тұжырым жасау керек.
2. Рефераттың көлемі 10 беттен кем болмауы керек. Ол титулдан, жоспары мен негізгі бөлімнен және әдебиеттер тізімінен тұрады.
3. Рефераттарды қорғау семинар немесе ҚОӨЖ сабақтарында жүзеге асырылады.

Әдістемелік ұсыным:

Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстардың пайда болуының алғы шарттары туралы айту қажет. Осыған орай әскери демократия мәні мен маңызын жете білулері де керек. Сонымен қатар, рулық қоғам, тайпа, потестарлық бірлестіктердің анықтамасын беріп, жария биліктің протестарлық бірлестіктермен байланысын анықтап, сақ-массагет тайпаларын мысал ретінде көрсету арқылы Қазақстан аумағында патшалық билік институтының пайда болу кезеңіне көшу абзал. Алғашқы кауымдык құрылыстың ыдырай бастауы және ерекше баскару органдарының пайда болуы: тайпалык кеңес. көсемдер және әскери көсемдер. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттің (протомемлекеттің) сипаттамасы. Сак-массагет тайпаларының әскери конфедерациясы. Сақ-массагеттердің коғамдык құрылысының ерекшеліктерін білу керек. Ежелгі ғұндар империясының қалыптасуы. Мөденің жүргізген саяси-құкыктык және әскери реформалары. Ғұндардын басқару жүйесі. Тәңірқұтынын (Шаньюдің) билігі. Ғұндардағы кеңес. Ғұндардың салық жүйесі және әскери жүйесі. Ғұндардың құқықтық жүйесі: меншік. мұрагерлік. қылмыс. әскери және эмеңгерлік нормалар. Ғұндардың сырт мемлекеттермен карым-катынастарына назар аудару қажет .

Үйсін мемлекетінің пайда болуы. Үйсін мемлекетінің баскару жүйесі. Күнбидің мәртебесі. Үйсіндердің әскери жүйесі. Үйсіндердегі меншік, мұрагерлік. неке-отбасы қатынастар. Қаңлы мемлекетінің қалыптасуы. Басқару жүйесі. Жабғу билігі. Қаңлылардың әдет заңы. Қаңлылардың әдет заңындағы: меншік, сауда-саттык, қылмыстык қатынастардың реттелу ерекшеліктерін, сонымен қатар, ,,көшпенді империялардың,, пайда болу себебін анықтап, олардың ерекше өзгешеліктеріне көңіл бөлу қажет. Мұнда басты назарды алғашқы көшпенді мемлекеттердің басқару жүйесіне, салық жүйесіне, егемендігі мен халықаралық құқықтық субъектілігіне мән беру керек.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 94, 95, 101, 103, 111, 138, 140, 165, 166, 178.

3-тақырып
VI-XII ғғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы

Сабақ мақсаты: *X-XIIғ.ғ. Түрік мемлекеттерінің мемлекеттік-құқықтық жүйелері, Түркі қағанатының құрылуы, Түргеш және Қарлұк қағанаттары, Оғыз мемлекеті, Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті, Қимақ және Қыпшақ мемлекеттері, Найман және Керей ұлыстарын зерделеу*

VIғ. ортасында Жетісу мен Оңтүстік Қазақстан жерінде әлемдегі аса ірі қуатты империялардың бірі Көне Түрік империясы құрылып, жаңа этникалық тұрпат түрік тілдес халықтардың іргесі қаланды. «Түрік мемлекетінің құрылуы бүкіл адамзат тарихында белгілі бір кезеңде бетбұрыс дәуірі болды» деп жазды белгілі ғалым Лев Гумилев өзінің «көне түріктер» деген зерттеуінде. Көне түрік мемлекеті шығыс мәдениеті мен батыс мәдениетін жалғастырушы ғана емес, сонымен бірге ол өз мәдениетін, мемлекеттік құрылысы мен идеологиясын жасады, әлемдік тарихта үлкен із қалдырды. Үйсін мемлекеті ыдыраған соң Жетісу мен Орталық Қазақстан жуан-жуандардың (аварлардың) билігі орнады. Осы жуан-жуандарды УІғ. ортасында Ашина тайпалары талқандайды. Бұл тайпалардың аты аңыз бойынша бөріден тараған Ашинаның атымен байланысты.

«Түрік» сөзі мықты, күшті деген ұғымды білдіреді. Алғашында «түрік» сөзі саяси сипатта болып, түрік қағандығының негізін салған, Ашина тайпаларының далалық ақсүйектер тобының бірлестігін білдірген. Кейінірек түрік қағанатына бағынған тайпалар атауына айналған. Ерте түрік мемлекеттері дамыған қоғамдық – саяси жағдайда өмір сүрді. Түріктердің бірнеше мемлекеттері болғанымен олардың ішкі саяси құрылысы, тұрмысы мен шаруашылығы ұқсас, тілдері мен мәдениеті бірдей еді. Жаңа жыл санауының VI ғ. көптеген түрік тайпалары Қазақстан жерінде көшіп – қонып жүрген, бірігуді қажет етті. Бірыңғай басшылықтың болмауы көшпелі рулар мен тайпалар арасында ылғи да қақтығыстарға апаратын, бұл оларды әлсірететін, жермен кәсіп ететін халықтармен экономикалық байланысты қиындататын. VI ғ. ортасында осындай бірігу іске асты – бұл Түрік қағанаты еді. 546ж. Тумын (Бумын) – түріктердің дұлға тайпасының әскери көсемі, өзін қаған деп жариялады, осыдан Түрік қағанаты аты пайда болған. Түріктер бұл кезеңде Алтай мен Монғолиядан Амударьяның төменгі ағысына дейінгі аралықты иеленген. Кейіннен түрік қағанатының жері кеңейді, Оған Байкалдан Қара теңізге дейінгі және Орта Азияның жер өңдейтін аудандары қосылды.

Түркі қағанаты. Түркі қағанатының қалыптасуы. Түркі қағанатының; батыс және Шығыс қағанат болып екіге жарылуы. Батыс Түркі қағанатының саяси құрылымы. Қағанның билігі. Қаганаттағы кеңес. Сот және әскери жүйесі. Мұқан

қағанның басқару билігіне қатысты реформасы. Қоғамдык жүйесі. Қара-будандардың, таттардың, құлдардың жағдайы, Құқықтық жүйесі: меншік, мұрагерлік, әмеңгерлік т.б. нормалар.

Түргеш және Қарлұқ қағанаттары. Түргеш қағанатының пайда болуы. Үшліктің (Учжилә) жүргізген әкімшілік-аумактык реформалары. Түргештердің басқару жүйесі. Сары түргештер мен кара түргештердің күресі. Қарлұқ қағанатының құрылуы. Қарлұқ кағанатындағы үлестік-тайпалык жүйе. Қарлүктардың сырткы саясаты. Қарлұқ кағанатынын құлау себептері.

Оғыз мемлекеті. Огыз мемлекетінің калыптасуы. Оғыз мемлекетінің билік жүйесі. Жабғудың билігі. Қанкаш. Көл-Еркін. Инал және атабектер. Сүйубашы (Сюбашы) - Оғыздардың әскери басшысы ретінде. Қатынның саяси билікке ыкпалы. Огыздардың заңдары.

Қарахан мемлекеті. Қарахан мемлекетінің күрылуы. Қарахан мемлекетіндегі басты екі тайпа - шігіл (жікіл) және яғмалардың саяси билікке ыкпалы. Қарахан мемлекетінің саяси және әскери жүйесі. Саяси жүйеге діннің ыкпалы. Қаржы және салык жүйесі. Қарахан мемлекетіндегі үлестік жүйе. Ихта институты. Коммендация. Қарахан мемлекетінің құқықтық жүйесі.

Қимақ және Қыпшақ мемлекеттері. Қимак мемлекетінің калыптасуы. Қимактардағы ел басшысы лауазымының эволюциясы. Қимактардың әкімшілік-аумактык бөлінісі. Қимак мемлекетінің күлауы. Қыпшак мемлекетінің тарих сахнасына шығуы. Қыпшак мемлекетінің баскару жүйесі. Хан билігі.

Найман және Керей үлыстары. Найман және Керей үлыстарының калыптасуы. Наймандар мен Керейіттердің баскару жүйесі. Құқықтық жүйесі. Найман және Керей ұлыстарының құлауы.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Х-ХІІғ.ғ. Түрік мемлекеттерінің мемлекеттік-құқықтық жүйелері. Түркі қағанатының құрылуы.
2. Түргеш және Қарлұк қағанаттары.
3. Оғыз мемлекеті.
4. Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті.
5. Қимақ және Қыпшақ мемлекеттері.
6. Найман және Керей ұлыстары

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақты зерделеуді ежелгі түрік империясының мемлекеті мен құқығынан бастай отырып, Ел-хан лауазымына назар аудару, сонымен қатар, түрік империясының құрылу себептерін анықтау керек. Түркі қағанатының қалыптасуы.

Түркі қағанатының; батыс және Шығыс қағанат болып екіге жарылуы. Батыс Түркі қағанатының саяси құрылымы. Қағанның билігі. Қағанаттағы кеңес. Сот және әскери жүйесі. Мұқан кағанның баскару билігіне катысты реформасы. Қоғамдык жүйесі. Қара-будандардың, таттардың, құлдардың жағдайы, Құқықтық жүйесі: меншік, мұрагерлік, әменгерлік т.б. нормаларды оқып меңгеру.

Екінші сұрақ бойынша Түргеш және Қарлұк қағанаттары. Түргеш қағанатының пайда болуы. Үшліктің (Учжилә) жүргізген әкімшілік-аумактык реформалары. Түргештердің басқару жүйесі. Сары түргештер мен қара түргештердің күресі. Қарлұк қағанатының құрылуы. Қарлұқ қағанатындағы үлестік-тайпалык жүйе. Қарлұқтардың сырткы саясаты. Қарлұқ қағанатынын құлау себептерін анықтау керек.

Үшінші сұрақ бойынша Оғыз мемлекеті. Огыз мемлекетінің қалыптасуы. Оғыз мемлекетінің билік жүйесі. Жабғудың билігі. Қанкаш. Көл-Еркін. Инал және атабектер. Сүйубашы (Сюбашы) - Оғыздардың әскери басшысы ретінде. Қатынның саяси билікке ыкпалы. Огыздардың заңдарын білу керек.

Төртінші сұрақ бойынша Қарахан мемлекеті. Қарахан мемлекетінің кұрылуы. Қарахан мемлекетіндегі басты екі тайпа - шігіл (жікіл) және яғмалардың саяси билікке ыкпалы. Қарахан мемлекетінің саяси және әскери жүйесі. Саяси жүйеге діннің ыкпалы. Қаржы және салык жүйесі. Қарахан мемлекетіндегі үлестік жүйе. Ихта институты. Коммендация. Қарахан мемлекетінің кұкыктык жүйесін оқып білу керек.

Бесінші сұрақ бойынша Қимақ және Қыпшақ мемлекеттері. Қимак мемлекетінің қалыптасуы. Қимактардағы ел басшысы лауазымының эволюциясы. Қимактардың әкімшілік-аумактык бөлінісі. Қимак мемлекетінің құлауы. Қыпшак мемлекетінің тарих сахнасына шығуы. Қыпшак мемлекетінің басқару жүйесі. Хан билігі.

Алтыншы сұрақ бойынша. Найман және Керей ұлыстары. Найман және Керей ұлыстарының қалыптасуы. Наймандар мен Керейіттердің баскару жүйесі. Құқықтық жүйесі. Найман және Керей ұлыстарының құлауы.

КОӨЖ – 1 сағат

Жоспар:

1. X-XIIғ.ғ. Түрік мемлекеттерінің мемлекеттік-құқықтық жүйелері.
2. Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті.
3. Қимақ және Қыпшақ мемлекеттері.

Тапсырма:

Көрсетілген сұрақтарды конспектілеу

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырмалар:

1. Ертедегі түрік империясының мемлекеттік басқару сұлбасын зерделеу және құрастыру керек.

2. Ертедегі түрік империясының құқығын зерделеп, қайнар көздерін жазып, сұлба құрастыру қажет:

Қылмыс түрлері	Жаза түрлері

3. Қарахан мемлекетінің мемлекеттік аппарат сұлбасын зерделеу және құрастыру.

4. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Батыс Түрік қағанатының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
2. Түргеш мемлекеті мен құқығы.
3. Қарлұқ мемлекеті мен құқығы.
4. Оғыз мемлекеті мен құқығы.
5. Қарахан мемлекеті мен құқығы.
6. Қимақ мемлекеті мен құқығы.
7. Қыпшақ мемлекеті мен құқығы.
8. Найман мемлекеті мен құқығы.
9. Керей мемлекеті мен құқығы.

Рефератты орындау және рәсімдеу үшін қажетті әдістемелік нұсқау:

1. Рефератты жазу үшін ең алдымен деректер мен оқулықтарды мұқият оқып шығу қажет. Рефератты теориялық ойлармен және тақырыпқа байланысты дәуір мен мемлекет және құқық туралы жалпы мәліметтерден таныстырудан бастаған жөн. Содан кейін тақырыпты ғылыми тұрғыда негіздеп жазу үшін құқықтық деректерге талдау жасап, қалыптасқан механизмді сұрыптап, мәселеге байланысты өзіндік анализ, тұжырым жасау керек.
2. Рефераттың көлемі 10 беттен кем болмауы керек. Ол титулдан, жоспары мен негізгі бөлімнен және әдебиеттер тізімінен тұрады.
3. Рефераттарды қорғау семинар немесе ҚОӨЖ сабақтарында жүзеге асырылады.

КОӨЖ өткізу нысаны: Жазбаша және пікірталас түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

Ежелгі түрік империясының мемлекеті мен құқығынан бастай отырып, Елхан лауазымына назар аудару, сонымен қатар, түрік империясының құрылу себептерін анықтау керек. Түркі қағанатының қалыптасуы. Түркі қағанатының; батыс және Шығыс қағанат болып екіге жарылуы. Батыс Түркі қағанатының саяси құрылымы. Қағанның билігі. Қағанаттағы кеңес. Сот және әскери жүйесі. Мұқан каганның баскару билігіне катысты реформасы. Қоғамдык жүйесі. Карабудандардың, таттардың, құлдардың жағдайы, Құқықтық жүйесі: меншік, мұрагерлік, әмеңгерлік т.б. нормаларды оқып меңгеру қажет.

Түргеш қағанатының пайда болуы. Үшліктің (Учжилә) жүргізген әкімшілік-аумактык реформалары. Түргештердің басқару жүйесі. Сары түргештер мен қара түргештердің күресі. Қарлұк қағанатының құрылуы. Қарлұқ қағанатындағы

үлестік-тайпалык жүйе. Қарлұқтардың сырткы саясаты. Қарлұқ қағанатынын құлау себептерін анықтау керек.

Огыз мемлекетінің қалыптасуы. Оғыз мемлекетінің билік жүйесі. Жабғудың билігі. Қанкаш. Көл-Еркін. Инал және атабектер. Сүйубашы (Сюбашы) - Оғыздардың әскери басшысы ретінде. Қатынның саяси билікке ыкпалы. Огыздардың заңдарын білу керек.

Қарахан мемлекетінің кұрылуы. Қарахан мемлекетіндегі басты екі тайпа - шігіл (жікіл) және яғмалардың саяси билікке ыкпалы. Қарахан мемлекетінің саяси және әскери жүйесі. Саяси жүйеге діннің ыкпалы. Қаржы және салык жүйесі. Қарахан мемлекетіндегі үлестік жүйе. Ихта институты. Коммендация. Қарахан мемлекетінің кұкыктык жүйесін оқып білу керек. Қимак мемлекетінің қалыптасуы. Қимактардағы ел басшысы лауазымының эволюциясы. Қимактардың әкімшілік-аумактык бөлінісі. Қимак мемлекетінің құлауы. Қыпшак мемлекетінің тарих сахнасына шығуы. Қыпшак мемлекетінің баскару жүйесі. Хан билігі. Найман және Керей ұлыстарының қалыптасуы. Наймандар мен Керейіттердің баскару жүйесі. Құқықтық жүйесі. Найман және Керей ұлыстарының құлауы.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 94, 95, 101, 103, 117, 121, 137, 141, 142, 165, 168, 171, 173, 178, 204.

4-тақырып

XIII-XV ғғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы

Сабақ мақсаты: *Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі, Моғолстан феодалдық мемлекеті, Әбілхайыр хандығы мен Ноғай Ордасының мемлекеттік-құқықтық жүйесін зерделеу*

XIIғ. бүкіл әлемді дүр сілкіндірген, дүниежүзінің тарихи-географиялық жағдайын күрт өзгерткен ірі оқиғалар болды. Бұл өзгерістер Шыңғыс ханның (1156-1227) басшылығымен құрылған монғол империясының дүниеге келуіне байланысты. 1206ж. өзін император деп жариялаған, асқан қолбасшы, шебер ұйымдастырушы дүниежүзін түгелдей жаулап алып, әлемдік империя құруға ұмтылған, Шыңғыс хан мен оның ұрпақтары әлемнің үлкен бөлігін басып алды. Монғол әскерлері Қытайды, Коряны, Сібір халықтарын, Керей мен Найман хандықтарын, Қыпшақ хандығын, Хорезм мемлекетін, Ауған, Иран, Кавказды, Орыс жерлерін, Шығыс Еуропа мемлекеттерін түгелдей жаулап алып жермен-жексен етті. Монғолдар жаулаған жерлерде Шыңғыс хан ұрпақтарының билікте болуы ресми заңдастырылды. XII ғ. басында Қазақстан территориясы Қытай, Орта Азия, Закавказье, Русь жерлері сияқты моңғолдардың шапқыншылығына душар болды. Жаулап алған жерлерін Шыңғысхан ұлыстарға (үлкен удельдер) бөліп, басқаруды ұлдарына тапсырады: 1) Жошы ұлысы; 2) Шағатай ұлысы; 3) Үгедей ұлысы; 4) Хулагу ұлысы. Басқа әулеттің билікке қол созуға құқығы болмады.

Артықшылықпен пайдаланатын Шыңғыс әулетінен тараған ұрпақтар жалпы ақсүйек-төрелер, ал ру-тайпа басындағыларын сұлтандар деп атады. Тіпті ол мемлекеттер бытырап бөлініп қайта құрылған жағдайда да басқа ақсүйек емес әулеттер билікке келе алмады. Мұның екі себебі болса керек, біріншісі, Шыңғыс ұрпақтарының ел билеу дәстүрі зорлықпен және насихатпен қоғамдық санаға сіңіріліпдәстүрге айналды. Екіншісі, мұндай дәстүрді бұзу арқылы билік басына келген бөтен әулеттерді Шыңғыс тұқымдары қатаң жазалап жойып жіберіп отырған. Тіпті құдыретті Әмір Темірдің өзі бұл дәстүрді қатаң сақтап «хан» деген лауазымды алмай «әмір» атағымен шектеліп, жанында Шыңғыс ұрпағынан хан ұстады. Оның үстіне Әмір Темір Шыңғыс әулетіне күйеу – гураган атағын алған және өзін Шыңғыстың жолын жалғастырып, оның империясын қалпына келтіруші санады. Монғол үстемдігі орнаған территорияларда шыңғыс ұрпақтарының ел билеу дәстүрі берік сақталып келді. Қытай да болсын, Иран және Орта Азия да болсын Шыңғыс ұрпақтары ел билеу дәстүрін және жаулаушылық саясатын онан әрі жалғастыра берген. Соның бір дәлелі, Қазақстан жерінде орнаған мемлекеттерден олар тарихи сахнадан кеткенше Шыңғыс ұрпақтарының мемлекетбасқарғанын көреміз. Қазақстан жеріндегі мемлекеттерге Шыңғыстың үлкен баласы Жошы ханның және екінші ұлы Шағатайдың ұрпақтары билік құрған. Шыңғыс хан көзі тірісінде өзі жаулап алған жерлерін үлкен әйелінен туған төрт ұлына бөліп беріп, бұл жерлер ұлыстар деп аталады. Үлкен ұлы жошының ұлысына Ертіс өзенінен батысқа қарай монғолдардың атының тұяғы жатқан жерлер берілді. Сонда Шығыс, Орталық, Батыс Қазақстан немесе еліміздің көпшілік бөлігі Жошы ұлысына кіреді. Шыңғыс ханның екінші ұлы Шағатайға Жетісу, Сырдарияның бойы және Мавереннахр берілді. Үшінші ұлы Үгедейге батыс Монғолия мен Тарбағатай өңірі берілді. Кіші ұлы Төлеге шаңырақ иесі ретінде Монғолия және Қытай берілді. Сонда Қазақстан территориясы түгелге жуық негізінен Жошы мен Шағатайдың ұлысына қараған да Шығыс Қазақстанның аз ғана бөлігі Үгедей ұлысына кірді. Жошы ұлысының мұрагері оның ұлы Бату хан болды. Бату хан Шыңғыс ханның жорықтарын жалғастырып орыс князьдарын, Чехославакия, Польша, Венгрия, Югославия, Румыния жерлерін басып алып, Адриат теңізіне жетті.осы Ұлан байтақ жерде Батудың 1242 жылы негізін салуымен Алтын Орда атты алып мемлекет дүниеге келді.Шыңғыс хан империясының тарих сахнасына шығуы.

Шыңғыс хан империясының коғамдық және саяси жүйесіне сипаттама. Шыңғыс ханның саяси-құқықтық және әскери реформалары. Шыңғысханның Қазақстан аумағын жаулауы. Алтын Орданың әкімшілік-аумактык жүйесі. Алтын Орданың салык және күкыктык жүйесі. Көк Орда. Ак Орда. Моғолстан мемлекеті. Моғолстан - дамыған ортағасырлык феодалдык мемлекет. Моғолстанның саяси жүйесі. Хан билігі. Атабектер және Үлыс бектер. Әмір Болатшыға берілген артыкшылык күкыктар. Хан кеңесі -мәжілісінің мәртебесі. Диван. Дарторлар, Найыб Жасауыл, Миршиакар, Хаким, Даруға т.б. Сүйырғал. Моголстанның салык және күкыктык жүйесі.

Әбілхайыр хандығы және Ноғай ордасы. Әбілхайыр хандығының немесе көшпелі өзбек мемлекетінің тарих сахнасына шығуы. Хан билігінің күшейуі. Әбілхайыр хандығының баскару жүйесі. Салык жүйесі. Ногай ордасының күрылуы. Едіге және оның үрпактарының саяси жүйеге ыкпалы. Ноғай ордасының баскару күрылымы. Билер. Мырзалар. Қарашылар. Емелдештер. Хандар мен нөкерлер. Ноғай ордасындағы Үлкен Кеңес және Кіші Кеңес. Нурадин. Кековат, Тайбура, Қарадуан. Ноғай ордасындағы казактар, саудагерлер және күлдар. Ноғай ордасының сот және құқықтық жүйесі.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
2. Ұлы Ұлыс мемлекеті мен құқығы.
3. Моғолстан феодалдық мемлекеті.
4. Әбілхайыр хандығы мен Ноғай Ордасының құқықтық жүйесі.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша Монғол империясындағы ұлыстардың түрлерін білу керек. Сондықтан да монғолдар империясының әкімшілік-аумақтық бөлінісін зерделеу қажет. Шыңғыс хан империясы және Қазақстан аумағындағы ордалык мемлекеттер. Шыңғыс хан империясының тарих сахнасына шығуы. Шыңғыс хан империясының коғамдық және саяси жүйесіне сипаттама. Шыңғыс ханның саяси-құқықтық және әскери реформаларына назар аудару қажет.

Екінші сұрақ бойынша Шыңғысханның Қазақстан аумағын жаулауы. Алтын Орданың әкімшілік-аумактык жүйесі. Алтын Орданың салык және күкыктык жүйесі. Көк Орда. Ак Орда мемлекеттерінің құқығын зерделеу қажет.

Үшінші сұрақ бойынша Моғолстан мемлекеті. Моғолстан - дамыған ортағасырлык феодалдык мемлекет. Моғолстанның саяси жүйесі. Хан билігі. Атабектер және Ұлыс бектер. Әмір Болатшыға берілген артыкшылык күкыктар. Хан кеңесі мәжілісінің мәртебесі. Диван. Дарторлар, Найыб, Жасауыл, Миршиакар, Хаким, Даруға т.б. Сүйырғал. Моголстанның салық және құқықтық жүйесін білу керек. Шағатайлықтар ұлысы және Моғолстанның мемлекеттік басқару жүйесі, әкімшілік аумақтық құрылысы.

Төртінші сұрақ бойынша Әбілхайыр хандығы және Ноғай ордасы. Әбілхайыр хандығының немесе көшпелі өзбек мемлекетінің тарих сахнасына шығуы. Хан билігінің күшейуі. Әбілхайыр хандығының баскару жүйесі. Салык жүйесі. Ногай ордасының күрылуы. Едіге және оның үрпактарының саяси жүйеге ыкпалы. Ноғай ордасының баскару күрылымы. Билер. Мырзалар. Қарашылар. Емелдештер. Хандар мен нөкерлер. Ноғай ордасындағы Үлкен Кеңес және Кіші Кеңес. Нурадин. Кековат, Тайбура, Қарадуан. Ноғай ордасындағы казактар,

саудагерлер және күлдар. Ноғай ордасының сот және құқықтык жүйесін анықтау абзал.

КОӨЖ – 1 сағат

Жоспар:

5. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
6. Ұлы Ұлыс мемлекеті мен құқығы.
7. Моғолстан феодалдық мемлекеті.
8. Әбілхайыр хандығы мен Ноғай Ордасының құқықтық жүйесі.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырмалар:

1. XIII-XV ғ.ғ. Қазақстан аумағындағы мемлекеттердің басқару құрылымы мен құқықтық жүйесі бойынша кесте толтыру:

XIII-XV ғ.ғ. Қазақстан аумағындағы мемлекеттер	Әкімшілік-аумақтық бөліністер және басқару аппаратының құрылымы	Құқықтың қайнар көздері және жазаның түрлері	Салық жүйесі және олардың түрлері

2. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі
2. Шыңғысханның Ұлы Жасағы.
3. Алтын Орда мемлекеті мен құқығы.
4. Ноғай ордасының саяси жүйесі.
5. Моғолстанның мемлекеттік құрылымы.
6. Әбілхайыр хандығы мен құқығы.

Рефератты орындау және рәсімдеу үшін қажетті әдістемелік нұсқау:

1. Рефератты жазу үшін ең алдымен деректер мен оқулықтарды мұқият оқып шығу қажет. Рефератты теориялық ойлармен және тақырыпқа байланысты дәуір мен мемлекет және құқық туралы жалпы мәліметтерден таныстырудан бастаған жөн. Содан кейін тақырыпты ғылыми тұрғыда негіздеп жазу үшін құқықтық деректерге талдау жасап, қалыптасқан механизмді сұрыптап, мәселеге байланысты өзіндік анализ, тұжырым жасау керек.

2. Рефераттың көлемі 10 беттен кем болмауы керек. Ол титулдан, жоспары мен негізгі бөлімнен және әдебиеттер тізімінен тұрады.
3. Рефераттарды қорғау семинар немесе ҚОӨЖ сабақтарында жүзеге асырылады.

КОӨЖ өткізу нысаны: Жазбаша және пікірталас түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

Монғол империясындағы ұлыстардың түрлерін білу керек. Сондықтан да монғолдар империясының әкімшілік-аумақтық бөлінісін зерделеу қажет. Шыңғыс хан империясы және Қазақстан аумағындағы ордалык мемлекеттер. Шыңғыс хан империясының тарих сахнасына шығуы. Шыңғыс хан империясының коғамдық және саяси жүйесіне сипаттама. Шыңғыс ханның саяси-құқықтық және әскери реформаларына назар аудару қажет.

Шыңғысханның Қазақстан аумағын жаулауы. Алтын Орданың әкімшілік-аумактык жүйесі. Алтын Орданың салык және кукыктык жүйесі. Көк Орда. Ак Орда мемлекеттерінің құқығын зерделеу қажет.

Моғолстан мемлекеті. Моғолстан - дамыған ортағасырлык феодалдык мемлекет. Моғолстанның саяси жүйесі. Хан билігі. Атабектер және Ұлыс бектер. Әмір Болатшыға берілген артыкшылык кукыктар. Хан кеңесі мәжілісінің мәртебесі. Диван. Дарторлар, Найыб, Жасауыл, Миршиакар, Хаким, Даруға т.б. Сүйырғал. Моголстанның салық және құқықтық жүйесін білу керек. Шағатайлықтар ұлысы және Моғолстанның мемлекеттік басқару жүйесі, әкімшілік аумақтық құрылысы.

Әбілхайыр хандығы және Ноғай ордасы. Әбілхайыр хандығының немесе көшпелі өзбек мемлекетінің тарих сахнасына шығуы. Хан билігінің күшейуі. Әбілхайыр хандығының баскару жүйесі. Салык жүйесі. Ногай ордасының кұрылуы. Едіге және оның ұрпактарының саяси жүйеге ыкпалы. Ноғай ордасының баскару кұрылымы. Билер. Мырзалар. Қарашылар. Емелдештер. Хандар мен нөкерлер. Ноғай ордасындағы Үлкен Кеңес және Кіші Кеңес. Нурадин. Рековат, Тайбура, Қарадуан. Ноғай ордасындағы казактар, саудагерлер және кулдар. Ноғай ордасының сот және құқықтык жүйесін анықтау абзал.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 94, 95, 101, 102, 103, 112, 135, 139, 144, 164, 177, 179, 198, 202, 208.

5 тақырып
XV-XVIII ғғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы

Сабақ мақсаты: Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі, XV-XVIIIғғ. Қазақ құқығы, Жеті Жарғы, Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері, Қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығы, Қазақтардың отбасы

неке құқығы, Қазақтардың міндеттеме әдет-ғұрып құқығы, Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс карауы зерделеу.

Дәріс – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
2. XV-XVIIIғғ. қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.

Дәріс тезисі

XVғ. ортасында Қазақстан территориясында аса маңызды тарихи оқиға болды. Қазақ хандығы атты жаңа мемлекет пайда болды және осы мемлекеттің негізгі тұрғындары қазақ халқы этнос ретінде қалыптасты. Қазақ тұрғындары да қазақ халқы да шет жерден келіп қоныстанған жоқ. Қазақ хандығы бұған дейін осы өңірде өмір сүрген ежелгі ғұн, үйсін, қаңлы мемлекеттерінен бастап Ақ Орда мен Әбілхайыр хандығына дейінгі мемлекеттердің заңды жалғасы ретінде дүниеге келді. Қазақ халқы да осы өңірде өмір сүрген ондаған рулар, тайпалар мен халықтардың «қазақ» деп аталатын этникалық топқа қайтадан топталуынан құрылды. Осы ұлан-байтақ жердің бүгінгі иегері қазақ халқы мен оның атымен аталған мемлекет Қазақ хандығы осылай тарих сахнасына шықты.

Қазақ хандығының негізін салушылар Керей мен Жәнібек хандар болды. 1456ж. Керей мен Жәнібекке қараған 200 мыңдай адам Әбілхайыр хандығынан іргесін бөліп, Моғолстанға қарасты Шу мен Қозыбасы өңіріне орда тікті. Бір кезде қаһарлы болған Әбілхайыр ханның олардың жолын кесуге мұршасы болмады. 1468ж. қазақтарды шабуға үлкен қолмен аттанған Әбілхайыр жорық үстінде қаза тапты. Оның хандығы ыдырады. Әбілхайыр құрамындағы халықтар мен қазақ хандығы құрамындағы халықтар қандас болғандықтан ешқандай ұрыс-соғыссыз олар бірігіп кетті де, бүкіл жерлер қазақ хандығына қарады. Халық бұдан былай қазақтар деген атаққа мәңгі иеленді. әбілхайыр хандығын қайта құруға талпын атаққа мәңгі иеленді. Әбілхайыр хандығын қайта құруға талпынған оның немересі Мұхаммед Шейбани хан 30 жылдай қазақ хандығымен соғысып нәтиже шығара алмай, Орта Азиядағы Бабыр Ұрпақтарын ығыстырып, өзбек хандығының негізін қалады. Оның соңынан ілескен көшпелі тайпалар өзбектер деп аталып соның негізінде өзбек халқы қалыптасты. Көшпелі өмір сүрген бауырлас бір халықтың қазақ және өзбек халқы болып, қазақ және өзбек мемлекеті болып екіге бөлінгені де оны XV-XVIғ.ғ. шегінде өтті.

Қазақ хандығы өзінің дамуында екі кезеңді өткізді. Бірінші кезең XVғ. ортасы мен XVIIIғ. 20 жылдары немесе біртұтас қазақ хандығының кезеңі. Яғни мұнда қазақ хандығы мемлекет ретінде дүниегекеліп, оның территориясы анықталды. Қазақ халқы қалыптасып, оның түрік дүниесі негізінде пайда болған, өзіндік тілі, мәдениеті, өнері, ғылымы, әдебиеті, тұрмысы, шаруашылығы мен құқығы қалыптасты. Қазақ хандығы өзінің кемеліне келіп, әлемге танылды. Екінші кезең XVIIIғ. 20 жыдарынан 1864ж. дейінгі қазақ хандықтарының және олардың

жойылу кезеңі. Біртұтас қазақ хандығы этникалық-территориялық негізде үшке Ұлы жүз, Орта жүз және Кіші жүз деп аталатын формальды хандықтарға бөлінді. Тек Абылай хан кезінде (1771-1781) біртұтастыққа қайта қол жетті. Бұл кезеңде қазақ хандықтары тәуелсіздігінен айрылып, Ресей империясының отарына айналды.

Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі. Қазақ ордасының құрылуы. Жәнібек пен Керей сұлтандар - казак ордасынын негізін калаушылар. Қазақ жүздерінің этникалык кұрамы. Рулык ұрандар мен таңбалар. Қазақ Ордасының коғамдык құрылысы. «Ақ сүйектер» мен «Қара халықтын» жағдайы. Шаруалар, төлеңгіттер, құлдар. Қазақ Ордасының саяси кұрылысы. Қазақ Ордасындагы саяси ұйымнын негізгі билігі - ру. Ру мүшелерінің кұкығы мен міндеттері. Хан билігі. Хан сайлау. Қазақ игі-жаксыларының съезі. Билер кеңесі. Хан кеңесі. Билер. Сұлтандар. Батырлар.

XV-XVIIIғғ. Қазақ кұкығы. Қазақ кұкыгының сипаттамасы және ерекшеліктері. Қазақ кұкығынын зерттелуі және оның негізгі кезеңдері. Қазақ кұкығының демократиялык және ізгілік бастаулары. Қазақ кұкығының ресми және биресми нысандары. Қазақ кұкыгының алғашкы жүйеленуі. Қасым ханның каска жолы. Есім ханның ескі жолы. Әз-Тәукенің «Жеті Жарғысы». Қазақ кұкығындағы меншік катынастары. Меншік түрлері. Қазақ кұкыгындағы міндеткерлік. Айырбас. Қарыз шарты. Рулык өзара көмек институты. Тамырлык және оның түрлері. Қазақтың неке және отбасы құқығының бастаулары. Әйелдердің құқықтық жағдайы. Көп әйел алушылык. Әмеңгерлік. Мұрагерлік.

Қазақ кұқығы бойынша мүліктік жауапкершілік. Құн. Айып. Қазақ құқығындағы қылмыс пен жазаның түсінігі. Жаза жүйесі мен оның түрлері.Қылмыстың түрлері. Қазақ кұкығы бойынша сот және сот ісін жүргізу. Қазақ кұқығы жүйесіндегі барымтаның орны. Жеті Жарғынын өмірге келуінің алғы шарттары. Жеті Жарғы заңының қабылдануы және оны түзудегі билердің ролі. Жеті Жаргы заңының бізге жетуі және оның нұскалары. Жеті Жаргы заңының құрылымы мен кұрамы. Жеті Жарғы бойынша неке және отбасы. Жеті Жарғы бойынша кылмыс және жаза. Жеті Жарғы бойынша сот және сот ісін жүргізудің ерекшеліктері.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
2. XV-XVIIIғғ. Қазақ құқығы.
3. Жеті Жарғы.
4. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

5. Қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығы.
6. Қазақтардың отбасы неке құқығы.
7. Қазақтардың міндеттеме әдет-ғұрып құқығы.
8. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс карауы

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі. Қазақ ордасының құрылуы. Жәнібек пен Керей сұлтандар - қазақ ордасынын негізін қалаушылар. Қазақ жүздерінің этникалык құрамы. Рулык ұрандар мен таңбалар. Қазақ Ордасының қоғамдық құрылысы. «Ак сүйектер» мен «Қара халықтың» жағдайы. Шаруалар, төлеңгіттер, құлдар. Қазақ Ордасының саяси құрылысы. Қазақ Ордасындағы саяси ұйымнын негізгі билігі - ру. Ру мүшелерінің құқығы мен міндеттері. Хан билігі. Хан сайлау. Қазақ игі-жаксыларының съезі. Билер кеңесі. Хан кеңесі. Билер. Сұлтандар. Батырлар.

Екінші сұрақ бойынша XV-XVIIIғғ. қазақ құқығы. Қазақ құқығының сипаттамасы және ерекшеліктері. Қазақ құқығынын зерттелуі және оның негізгі кезеңдері. Қазақ құқығының демократиялык және ізгілік бастаулары. Қазақ құқығының ресми және бирeсми нысандары. Қазақ құқығының алғашқы жүйеленуі. Қасым ханның қасқа жолы. Есім ханның ескі жолы. Әз-Тәукенің «Жеті Жарғысы». Қазақ құқығындағы меншік катынастары. Меншік түрлері. Қазақ құқығындағы міндеткерлік. Айырбас. Қарыз шарты. Рулык өзара көмек институты. Тамырлык және оның түрлері. Қазақтың неке және отбасы құқығының бастаулары. Әйелдердің кұкыктык жағдайы. Көп әйел алушылык. Әмеңгерлік. Мұрагерлік. Қазақ құқығы бойынша мүліктік жауапкершілік. Құн. Айып. Қазақ құқығындағы қылмыс пен жазаның түсінігі. Жаза жүйесі мен оның түрлері. Қылмыстың түрлері. Қазақ құқығы бойынша сот және сот ісін жүргізу. Қазақ құқығы жүйесіндегі барымтаның орнын білу керек.

Үшінші сұрақ бойынша Жеті Жарғынын өмірге келуінің алғы шарттары. Жеті Жарғы заңының қабылдануы және оны түзудегі билердің ролі. Жеті Жарғы заңының бізге жетуі және оның нұскалары. Жеті Жарғы заңының құрылымы мен құрамы. Жеті Жарғы бойынша неке және отбасы. Жеті Жарғы бойынша қылмыс және жаза. Жеті Жарғы бойынша сот және сот ісін жүргізудің ерекшеліктерін

Төртінші сұрақ бойынша қазақ әдет-ғұрып құқығының ерекше белгілерін жан-жақты қарастыру барысында әрбір қайнар көзге (құқықтық әдет, соттық прецедент, билер съезінің ережелері) сипаттама берілу керек.

Бесінші сұрақ бойынша курсанттарға жаман іс, жаман қылық, күнә, жазық ұғымдарының сәнін түсіну керек. Әдет құқығы бойынша қылмыстың қалай бөлінгенін білу керек. Жаза түрлерін анықтау қажет.

Алтыншы сұрақ зерделеу барысында әдет-ғұрып құқығы бойынша балалардың құқықтық жағдайын, неке түрлерін білу керек.

Жетінші сұрақ қарастырғанда қазақтың әдет-ғұрып құқығындағы шарттардың қалай жасалғанын және олардың мәнін (айырбас шарты, қарыз (заем) шарты, несие (ссуда) шартын түсіндіре білу керек. Аманат мал, жылу жинау, қызыл көтеру, жұртшылық асар, қонағасы тәрізді міндеттемелер түрлерін зерделеп және оларға қысқаша сипаттам беру керек.

Сегізінші сұрақ бойынша курсанттар төмендегідей сұрақтарға жауап береді:

1. Негізгі сот билігіне кім ие болды?
2. Жоғарғы сот билігіне кім ие болды?
3. Соттық іс жүргізу қалай басталып, қалай аяқталады?
4. Ант институтының мәні неде?
5. Сот шешімі қалай орындалды және ол шағым арыз берілген жағдайда кіммен каралды?

КОӨЖ – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
2. XV-XVIIIғғ. Қазақ құқығы.
3. Жеті Жарғы.
4. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

КОӨЖ – 1 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

Іскерлік ойын

«Қазақтардың әдет- ғұрып құқығы»

Бақылау сұрақтары:

1. Қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығы.
2. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс карауы.

КОӨЖ өткізу нысаны: Іскерлік ойын түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

Іскерлік ойынның үлгілік жоспары:

Ойындағы рөлдер:

1. Билер (7 курсант).
2. Дауласушы жақтар (жауапкер-1 курсант, талапкер-1 курсант).
3. Жан берушілер (2 курсант, әр жақтан 1 курсант).
4. Куәгерлер (2-4 курсант).
5. Түсінік беруші.

Іскерлік ойынға дайындық:

Курсанттар қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығының негізінде қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттық іс-жүргізу тәртібін көрсететін бірнеше көріністерді дайындайды. Қылмыстар: мал ұрлау, ақсүйекті өлтіру, әйелді өлтіру, атастырылған қызды зорлау, денеге зақым келтіру және т.б.

Әрбір көріністегі рөльдерді курсанттарға таратып беру арқылы олардың басым көпшілігін ойынға тарту қажет. Тапсырма алдындағы семинар сабағы дербес дайындық үшін беріледі.

Іскерлік ойынды өткізу тәртібі:

Семинар сабағында курсанттардың дербес дайындық барысында әзірлеген көріністері көрсетіледі. Іскелік ойын қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттық іс жүргізудің барлық әдет-ғұрыптары мен салт жоралары сақтала отырып өткізілуі қажет.

Қарама-қарсы жақтар (жауапкер, талапкер) арасындағы даулар іс бойынша айғақтың болуы арқылы шешіледі. Билер соты қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып негізінде шешім қабылдайды.

Нақты іс бойынша көрініс өткізіліп болған соң, түсінік беруші өткізілген соттық іс жүргізуге өз түсінігін беру арқылы оның өткізілу барысында қандай әдет-ғұрыптар мен салт жоралардың сақталғанын, іс бойынша шығарылған шешімннің дұрыстығын дәлелдейді. Түсінік беруші қазақтардың әдет-ғұрып құқығының нормаларына дұрыс түсінік бере алмаған жағдайда талқылауға басқа курсанттар қатыса алады.

Оқытушы сабақ тақырыбы бойынша курсанттарға бақылау сұрақтарын қоюы мүмкін.

«Қазақтардың отбасы-неке құқығы»

Бақылау сұрақтары:

1. Отбасы мүшелерінің құқықтық жағдайы.
2. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша некенің түрлері.
3. Неке түрлеріне тұру тәртібі.
4. Қалым (өлшем, төлем тәртібі және т.б.)
5. Жасау (өлшем, төлем тәртібі және т.б.)

КОӨЖ өткізу нысаны: Іскерлік ойын түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

Іскерлік ойындар өткізу тәртібі

Курсанттар өзіндік дайындық сабақтарда әзірлеген қойылымдарын тәжірибелік сабақ барысында рөлдерде ойнап көрсетеді. Осы іскерлік ойындар барысында қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша некенің негізгі түрлеріне тұру тәртібінің ерекшеліктерін көрсету қажет. Іскерлік ойындар өткізгенде барлық әдет-ғұрыптар мен жөн-жосықтар рәсімі сақталуы керек.

Әрбір жағдайлар бойынша көрсетілімдерге түсінік беруші баға береді.

Оқытушылар сабақ тақырыбы бойынша курсанттарға бақылау сұрақтарын қою мүмкін.

1. Іскерлік ойындарға рөлдерді бөлу:

1. Қалыңдық және оның отбасы (ата-анасы, туыстары).
2. Күйеу бала және оның отбасы (ата-анасы, туыстары).
3. Неке қиюға қатысушы басқа да адамдар.
4. Неке қиюшы молда.
5. Түсінік беруші.

2. Іскерлік ойындарға дайындалу:

Қазақтардың әдеттегі отбасы-неке құқығы негізінде курсанттар неке түрлеріне тұру тәртібін айқындайтын қойылымдарды әзірлейді. Сонымен қатар, неке түрлерінің арасындағы айырмашылықтарды түсіндіріп, неке қиюға келген адамдардың жағдайына немесе қазақ қоғамындағы әлеуметтік топтардың түрлеріне назар аудару қажет.

Әрбір таңдаулы оқиға мақсатты болуы үшін рөлдерді курсанттардың бет-пішініне қарап беру керек.

Тапсырма семинар сабағынан өткеннен кейін өзіндік дайындықтарда беріледі.

КӨЖ – 4 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. Отбасы-неке құқығын зерделеп, кесте құрастыру керек.

Неке түрлері	**Неке қию тәртібі мен шарттары**

2. Қылмыстық құқығын зерделеп, кесте құрастыру керек.

Қылмыс түрлері	**Жаза түрлері**

3. Сот процесінің кезеңдерін салалап жазу керек.
4. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
2. ХУ-ХУІІІғғ. Қазақ құқығы.
3. Тәуке ханның „Жеті Жарғысы“.
4. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.
5. Қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығы.
6. Қазақтардың отбасы неке құқығы.
7. Қазақтардың міндеттеме әдет-ғұрып құқығы.
8. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс карауы
9. Тәуке хан тұсындағы билер кеңесінің құқықтық мәртебесі.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 73-75, 76, 77, 80, 81, 85, 85, 86, 87, 92, 93, 94, 95, 98, 101, 102, 103, 106, 107, 114, 115, 116, 119, 122, 123, 135, 141, 142, 143, 145, 161, 163, 172.

6-тақырып
XVIII-XIX ғғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы

***Сабақ мақсаты**: Қазақстаннын Ресейге косылуы және онын мемлекеттік-құқықтық салдары, XIXғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары, XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі мен 1867-1868ж.ж., 1886-1891ж.ж. реформалар бойынша отарлық жағдайы, XIXғ. екінші жартысындағы соттық жүйе, қазақтың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер мен жалпы ресейлік заңдардың дамуы, XXғ. басындағы Қазақстан мемлекеті мен құқығы зерделеу.*

Дәріс – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстаннын Ресейге косылуы және онын мемлекеттік-құқықтық салдары.
2. XIXғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары.
3. XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі.

Дәріс тезисі

ХУІІІғ. 20-30ж.ж. қазақ халқының тағдырында аса күрделі бетбұрыс оқиғалар болды. Біртұтас Қазақ хандығы Ұлы жүз, Орта жүз, Кіші жүз атты қазақ хандықтарына бөлінді. Бытыраңқы мемлекетке жоңғарлар шапқыншылық жасап, халық «Ақтабан шұбырынды, алқакөл сулама» атты қасіретке ұрынды. Осы соғыста қазақ халқының жарымына жуығы қырылды. Билердің біріктірушілік рөлінің арқасында қазақтар ірі жетістіктерге жеткенімен оның түбі баянды болмады. Хан, сұлтандардың бір тобы бытыраңқылық факторына айналды. Кіші жүздің ханы Әбілхайыр Ресе патшасының қол астына кірудің бастаушысы болды. Тәуелсіздіктен айырылып, бодандыққа кірудің басы болған бұл оқиға 1731ж. басталып, 1864ж. аяқталды. 1,5 ғасырға созылған осы кезеңде Қазақстан біртіндеп отарға айналды. Қазақ хандықтары біртіндеп тарихи сахнадан кетті. Бұл кезең қазақтардың тәуелсіздікті қайтарып алу жолындағы азаттық қозғалысына толы жылдар болды. Тек Абылай хан мен Кенесары хан ғана аз ғана уақыт қазақ хандығының тәуелсіздігін қалпына келтірілді. Осы кезеңде қазақ мемлекетінің – хандықтың қалай жойылып, оның әдет-ғұрып құқығының да Ресей заңдарының ықпалымен өзгерістерге ұшырағанын көреміз.

Қазақстанның ХУІІІғ. 30-40ж.ж. Ресеймен қатынасын вассалдық тәуелді қатынастар деп те бағалауға болады. Қазақ басшылары үнемі өздерінің Ресейге тәуелділігі туралы ант берумен болды. Құқықтық жағынан қазақ хандықтарының вассалдық тәуелділіктері хан институтын жойғанға дейін созылды. Кіші жүздің

Ресейге юридикалық қосылуынан (1731) XIXғ. 60ж. нақты қосылуға дейін немесе Кіші жүздің қосылуының басталуынан Орта жүздің (1740) және Ұлы жүздің қосылуының аяқталуына дейін Қазақстан мен Ресей арасындағы қарым-қатынастарды Ресейдің Қазақстанға вассалдық элементтер араласқан протекторлығы деп анықтауға болады. Себебі осы аралықта Ресейге келген қазақ жүздерінің өкілдері елшілер және елшіліктер деп басқа шетелдердің ресми өкілдері ретінде аталды. Бұл кезеңде Қазақстан әлі де халықаралық құқықтық субъектілік құқығын толық жойған жоқ. Осындай жағдай Ресей мен Қазақстан арасындағы қатынасты протекторлық-вассалдық деп анықтауға мүмкіндік береді. Протекторлық қарым-қатынас жағдайында тәуелді мемлекет өзінің халықаралық қатынастарын анықтауда өзі проткеторы болған мемлекетке бағынышты болады, ішкі мәселелерін өзі шешеді. Вассалдық қарым-қатынас жағдайында тәуелді мемлекет халықаралық құқық субъектісі болудан қалады және өзі бағынышты болған мемлекетке алым төлеу, аманат беру, вассал болған елдің басшысын жоғары тұрған мемлекеттің тағайындауына көнуге мәжбүр болады. Қазақстан мен Ресей арасында протекторлық та, вассалдық та қарым-қатынастардың болғандығына фактілер өте мол. Сондай-ақ Ресей тарапынан протекторлық-вассалдық қатынас отаршылық саясатпен ұштасып жатты.Қазақстаннын Ресейге қосылуы және онын мемлекеттік-құқықтық салдары.

Қазақстанның Ресейге косылуының саяси және құқықтық алғы шарттары. Бұл тарихи процестерді бағалаудағы казіргі кезеңдегі әртүрлі көзкарастар. Кіші жүздің Ресейге косылуы. Қазақ жүздеріндегі билікті шектеудің алғашкы нысандары. Игельстром реформасы. Кіші жүздегі 1803 ж. саяси дағдарыс. Орта жүздің Ресейге косылуы. Абылай ханның ішкі және сырткы саясаты. Бөкей ордасының кұрылуы. Орта жүздегі хандык биліктің жойылуы. 1822 ж. «Сібір кырғыздары туралы жарғы». Кіші жүздегі хандык биліктің жойылуы. XIX г. 20-40 жылдардығы реформалар. 1824 ж. «Орынбор кыргыздары туралы жарғы» 1844 ж. «Орынбор кырғыздарын баскару туралы ереже». Кеңесары Қасымұлының жүргізген реформалары.

XIX ғасырдын екіншісі жартысы мен XX ғасырдын басындагы Қазақстаннын әкімшілік құрылысы және құқықтық жүйесі.

Қазақстанның отар ел ретіндегі жағдайы. 1867-1868 жылдардыгы әкімшілік реформалар және 1886-1891 жылдардағы реформалар. Қазақ кұкығына енген өзгерістер. Сот және сот ісін жүргізу. XX ғасырдың басындағы Қазақстанның әкімшілік-құқықтық жүйесі. I және II Мемлекеттік Думаға Қазақстаннан депуттатар сайлау. Бірінші Дүниежүзілік соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1916 жылғы Ұлт-азаттык көтерілісінің саяси-құқықтық сипаттамасы. «Алаш». «Үш-жүз» партияларының бағдарламалары. Алашорда үкіметінін кұкықтық шаралары.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстаннын Ресейге косылуы және онын мемлекеттік-кұқықтық салдары.

2. XIXғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары.

3. XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі мен 1867-1868ж.ж., 1886-1891ж.ж. реформалар бойынша отарлық жағдайы.

4. XIXғ. екінші жартысындағы соттық жүйе, қазақтың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер мен жалпы ресейлік заңдардың дамуы.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша XIXғ. басындағы саяси дағдарысқа ерекше назар аудару керек. Сонымен қатар, Кіші жүздің ресей протекторатын қабылдау себептерін зерделеу қажет. Қазақтар жоңғар әскерлерін талқандағаннан кейін Ұлы ханды сайлау үшін шақырылған бүкілқазақтық съездің маңызын ұғына білуі керек. Орта жүз бен Ұлы жүздің протекторлықты қабылдау туралы тілек білдіру себептерінің қандай жағдайлардан туындағанына назар аудару керек. Қазақстан Ресей империясынын кұрамында. Қазақстаннын Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-кұкыктык салдары. Қазақстанның Ресейге косылуының саяси және кұкыктык алғы шарттары. Бұл тарихи процестерді бағалаудағы казіргі кезеңдегі әртүрлі көзкарастар. Кіші жүздің Ресейге косылуы. Қазақ жүздеріндегі билікті шектеудің алғашқы нысандары. Игельстром реформасы. Кіші жүздегі 1803 ж. саяси дағдарыс.

Орта жүздің Ресейге косылуы. Абылай ханның ішкі және сырткы саясаты. Бөкей ордасының кұрылуы. Орта жүздегі хандык биліктің жойылуы. 1822 ж. «Сібір кырғыздары туралы жарғы». Кіші жүздегі хандык биліктің жойылуы. XIX г. 20-40 жылдардығы реформалар. 1824 ж. «Орынбор кыргыздары туралы жарғы» 1844 ж. «Орынбор кырғыздарын баскару туралы ереже». Кеңесары Қасымұлының жүргізген реформалары.

Екінші сұрақ бойынша орта және кіші жүздердегі реформаларға (Сібір қырғыздары туралы, Көшпенді бұратаналар туралы) және XIXғ. 30-50ж.ж. әкімшілік, сот реформаларына (Сібір қырғыздарын жеке басқару туралы ереже) ерекше назар аудару қажет. Бөкей ордасының құрылу мақсатын біліп, Кенесары хан жүргізген реформалар да назардан тыс қалмауы керек.

Үшінші сұрақ бойынша 1867-1868 жж. және 1886-1891жж. реформалар мазмұны мен мәнін қысқаша баяндау қажет. Оның маңызы мынадай сұрақтармен ашылу керек:

1. Әкімшілік аумақтық бөлінісі туралы;

2. Басқару органдары туралы.

Жоғарыда көрсетілген жылдардың реформалары бойынша құқықтық жүйеге назар аудару қажет.

Төртінші сұрақ бойынша Қазақстан аумағында жалпы ресейлік соттардың сот жүргізу құқығының (юрисдикция) кең өріс алу процесін қарастыру керек. Қазақстан Ресейдің толық отарына айналуы нәтижесінде әдет-ғұрып құқығының шеңбері тарылып, оған елеулі өзгерістер мен толықтырулар енгізіліп, Ережелер жасалуы, олардың біртіндеп жазба құқыққа айналуы туралы мысалдармен айтып өту қажет. Отаршылдық жүйе арқылы Ресей империясының заңдары Қазақстанда қолдана бастауын зерделеу керек.

Бесінші сұрақ бойынша курсанттар XXғ. басындағы саяси және экономикалық реформаларды білу қажет. Мұнда өкілетті орган – Мемлекеттік дума туралы ашып айту керек. Осы Думаға сайлау туралы хабар сол кезеңдегі аса маңызды жаңалық болып табылды. Сондай-ақ курсанттар Қазақстандағы қоныс аудару саясатын жүргізудің құқықтық негіздерін сипаттау қажет. Жалпы айтқанда, XIX ғасырдын екіншісі жартысы мен XX ғасырдын басындагы Қазақстаннын әкімшілік құрылысы және кұкыктык жүйесі. Қазақстанның отар ел ретіндегі жағдайы. 1867-1868 жылдардыгы әкімшілік реформалар және 1886-1891 жылдардағы реформалар. Қазақ құқығына енген өзгерістер. Сот және сот ісін жүргізу. XX ғасырдың басындағы Қазақстанның әкімшілік-кұкыктык жүйесі. I және II Мемлекеттік Думаға Қазақстаннан депуттатар сайлау. Бірінші Дүниежүзілік соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1916 жылғы Ұлт-азаттык көтерілісінің саяси-кұкықтык сипаттамасы. «Алаш». «Үш-жүз» партияларының бағдарламалары. Алашорда үкіметінін құқыктық шаралары.

КОӨЖ – 1 сағат

1. Қазақстаннын Ресейге косылуы және онын мемлекеттік-құқықтық салдары.

2. XIXғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары.

3. XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі мен 1867-1868ж.ж., 1886-1891ж.ж. реформалар бойынша отарлық жағдайы.

4. XIXғ. екінші жартысындағы соттық жүйе, қазақтың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер мен жалпы ресейлік заңдардың дамуы.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

КОӨЖ – 1 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. 1867-1868, 1886-1891ж.ж. реформалар бойынша кесте толтыру:

	Әкімшілік-	**Басқару**	**Салық**

Реформа өткізген жыл	аумақтық бөліністерге өзгерістер	аппаратын өзгерістер	жүйесіндегі өзгерістер

2. Ақпан төңкерісі кезеңінде Қазақстанда қандай саяси партиялар құрылғанын жазып, кесте толтыру керек.

Саяси партиялардың атауы	Саяси партиялардың бағдарламасы

КОӨЖ өткізу нысаны: Жазбаша және пікірталас түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

XIXғ. басындағы саяси дағдарысқа ерекше назар аудару керек. Сонымен қатар, Кіші жүздің ресей протекторатын қабылдау себептерін зерделеу қажет. Қазақтар жоңғар әскерлерін талқандағаннан кейін Ұлы ханды сайлау үшін шақырылған бүкілқазақтық съездің маңызын ұғына білуі керек. Орта жүз бен Ұлы жүздің протекторлықты қабылдау туралы тілек білдіру себептерінің қандай жағдайлардан туындағанына назар аудару керек. Қазақстан Ресей империясынын кұрамында. Қазақстаннын Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-кұкыктык салдары. Қазақстанның Ресейге косылуының саяси және кұкыктык алғы шарттары. Бұл тарихи процестерді бағалаудағы казіргі кезеңдегі әртүрлі көзкарастар. Кіші жүздің Ресейге косылуы. Қазақ жүздеріндегі билікті шектеудің алғашкы нысандары. Игельстром реформасы. Кіші жүздегі 1803 ж. саяси дағдарыс.

Орта жүздің Ресейге косылуы. Абылай ханның ішкі және сырткы саясаты. Бөкей ордасының кұрылуы. Орта жүздегі хандык биліктің жойылуы. 1822 ж. «Сібір кырғыздары туралы жарғы». Кіші жүздегі хандык биліктің жойылуы. XIX г. 20-40 жылдардығы реформалар. 1824 ж. «Орынбор кыргыздары туралы жарғы» 1844 ж. «Орынбор кырғыздарын баскару туралы ереже». Кеңесары Қасымұлының жүргізген реформалары. Орта және кіші жүздердегі реформаларға (Сібір қырғыздары туралы, Көшпенді бұратаналар туралы) және XIXғ. 30-50ж.ж. әкімшілік, сот реформаларына (Сібір қырғыздарын жеке басқару туралы ереже) ерекше назар аудару қажет. Бөкей ордасының құрылу мақсатын біліп, Кенесары хан жүргізген реформалар да назардан тыс қалмауы керек.

1867-1868ж.ж. және 1886-1891ж.ж. реформалар мазмұны мен мәнін қысқаша баяндау қажет. Оның маңызы мынадай сұрақтармен ашылу керек: Әкімшілік аумақтық бөлінісі туралы, Басқару органдары туралы, Жоғарыда көрсетілген жылдардың реформалары бойынша құқықтық жүйеге назар аудару қажет.

Қазақстан аумағында жалпы ресейлік соттардың сот жүргізу құқығының (юрисдикция) кең өріс алу процесін қарастыру керек. Қазақстан Ресейдің толық отарына айналуы нәтижесінде әдет-ғұрып құқығының шеңбері тарылып, оған

елеулі өзгерістер мен толықтырулар енгізіліп, Ережелер жасалуы, олардың біртіндеп жазба құқыққа айналуы туралы мысалдармен айтып өту қажет. Отаршылдық жүйе арқылы Ресей империясының заңдары Қазақстанда қолдана бастауын зерделеу керек.

XXғ. басындағы саяси және экономикалық реформаларды білу қажет. Мұнда өкілетті орган – Мемлекеттік дума туралы ашып айту керек. Осы Думаға сайлау туралы хабар сол кезеңдегі аса маңызды жаңалық болып табылды. Сондай-ақ курсанттар Қазақстандағы қоныс аудару саясатын жүргізудің құқықтық негіздерін сипаттау қажет. Жалпы айтқанда, XIX ғасырдын екіншісі жартысы мен XX ғасырдын басындагы Қазақстаннын әкімшілік құрылысы және құкыктык жүйесі. Қазақстанның отар ел ретіндегі жағдайы. 1867-1868 жылдардыгы әкімшілік реформалар және 1886-1891 жылдардағы реформалар. Қазақ құқығына енген өзгерістер. Сот және сот ісін жүргізу. XX ғасырдың басындағы Қазақстанның әкімшілік-құкыктык жүйесі. I және II Мемлекеттік Думаға Қазақстаннан депуттатар сайлау. Бірінші Дүниежүзілік соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1916 жылғы Ұлт-азаттык көтерілісінің саяси-құқықтык сипаттамасы. «Алаш». «Үш-жүз» партияларының бағдарламалары. Алашорда үкіметінін құқыктық шаралары.

КӨЖ – 2 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. „Протекторат“ және „вассалитет“ терминін салыстыру, айырмашылықтарын түсіндіру.

2. „Сібір қырғыздары туралы“, „Орынбор қырғыздары туралы“, „Көшпелі келімсектер туралы“ Жарғыларды және „Сібір қырғыздарын жекелей басқару туралы Ережені“ зерделеу қажет.

3. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. Игельстром реформасы.
2. 1822ж. Сібір қырғыздары туралы Жарғы.
3. Бөкей ордасының саяси жүйесі.
4. Ресей империясы жүйесіндегі Қазақстан және оның саяси-құқықтық салдарлары.
5. Қазақстаннын Ресейге косылуы және онын мемлекеттік-құқықтық салдары.
6. XIXғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары.
7. XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі.
8. XIXғ. екінші жартысындағы соттық жүйе.
9. Қазақтың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер және жалпы ресейлік заңдардың дамуы.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 94, 95, 101, 103, 119, 120, 123, 124, 128, 130, 132, 134, 141, 143, 146, 147, 150, 156.

7-тақырып
XX ғ. Қазақстан мемлекеті мен құқығы

Сабақ мақсаты: *Казақстандағы Қазан төнкерісінін жеңісі және Кеңес үкіметінін орнауы, Қазақстаннын автономиялык және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы, ҚазақСР-ның құрылуы. Қазақстан Кеңестерінің құрылтай съезі. Еңбекшілер құқықтарының Декларациясы және ҚазақСР ХКК-нің декреттері, Қазақстан және Орта Азия республикаларының ұлттық-мемлекеттік бөлігуі. Қазақ жерлерінің қайта бірігуі, ҚазақСР-ның одақтық республикаға айналуы. ҚазКСР-ның (1937, 1978ж.ж.) Конституциясы, 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуын зерделеу.*

Дәріс – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстаннын автономиялык және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы.
2. ҚазКСР-ның одақтық республикаға айналуы. ҚазКСР (1937, 1978) Конституциясы.
3. 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы.

Дәріс тезисі

Кеңес өкіметі жаңа қоғам – социалистік жүйені, социалистік мемлекет пен социалистік құқықты құруға бет алды. Бұл туралы большевиктер көсемі В.И. Ленин өзінің көптеген еңбектерінде жан-жақты талдап жасады. 1917ж. 25-26 карашада бүкілресейлік кеңестердің II съезі жаңа өкімет органдарын құрды. Халық Комиссарлары Кеңесінің Халкомкеңес төрағасы болып В.И. Ленин сайланды. Бүкілресейлік Орталық Атқару комитетінің (БОАК) төрағасы алғашқы кезде Я. Свердлов, 1919ж. Калинин болды. Салаларды басқару үшін Халық комиссариаттар құрылып, оларды Халық комиссарлары басқарды.Казақстандағы Қазан төнкерісінін жеңісі және Кеңсе үкіметінін орнауы

Қазан төңкерісінің жеңісі және оның Қазақстан аумағында қабылдануы. Қазақстанда Кеңес өкіметінің орнығып, нығайуы. Шетел интервенциясы мен азаматтык соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1919 ж. Қырғыз (казак) өлкесін баскару туралы революциялык комитетінің құрылуы. Қазақстанның автономиялық және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы. 1919ж. РКФСР Халкомкеңесінің декретімен қазақ өлкесін басқару жөніндегі революциялық комитет құрылды. Қазревком Қазақ автономиясын құрғанға дейін қолына барлық жоғары әскери және азаматтық билікті шоғырландырған орган болды. Қазревком өлкедегі үкіметтің функцияларын атқарды. Оның төрағасы С. Пестковский, мүшелері: Ә. Жанкелдин, Б. Қаратаев, М. Тұнғашин, С. Меңдешев,

А. Байтұрсынов, Б. Каралдин т.б. Алашорда тараған соң оның кейбір мүшелері Кеңес өкіметінің жұмысына тартылып Қазревкомның құрамына өтті. Қазревкомның салалар бойынша бөлімдері болды. Кейін бөл бөлімдер халық комиссариатын құруға негіз болды. Қазревком құрамында мынадай бөлімдер қызмет істеді: халық ағарту, жұмысшы-шаруа инспекциясы, ішкі істер, қаржы, пошта, юстиция, әлеуметтік қорғау, жер бөлімі, әскери іс жөніндегі комиссариат, еңбек міндеткерлігі туралы комитет. Қазақ Автономиялык Кеңестік Социалистік Республикасының кұрылуы. Бірінші жалпыказактык кұрылтай съезі. ҚАКСР-нің енбекшілерінің кукығы туралы Декларация. ҚАКСР-нің жоғарғы мемлекеттік билік және баскару органдары. ҚАКСР-нің алғашқы декреттері. РКФСР-дің кұрамындағы ҚАКСР-дің құқықтық жагдайы. Казақстанда кеңестік құқықтық жүйесінің калыптасуы және дамуы. 1926ж. ҚАКСР-нің Конституциясының жобасы. Қазақстандағы отырықшылдандыру және ұжымдастыру. Мемлекеттік кұрылыс пен мемлекеттік басқаруды жетілдіру. ҚАКСР-нің одактас республикаға айналуы. 1937 ж. ҚазКСР-нің Конституциясы. Ұлы Отан соғысы жылдарының Қазақстандағы мемлекет пен кұкык.. 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық даму. Мемлекетік кұрылым және мемлекеттік баскаруды дамытудың негізгі бағыттары. Тың жерлерді игерудің мемлекеттік-кұқықтық нысандары. Кеңестік кезеңдегі Қазақстанның аумактык кейбір өзгерістері. Қазақстанда кеңестік құқық жүйесінің одан әрі дамуы. 1978 ҚазКСР-нің Конституциясы.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Казақстандағы Қазан төнкерісінін жеңісі және Кеңес үкіметінін орнауы.
2. Қазақстаннын автономиялык және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және кұқықтық жағдайы.
3. Қазақстан және Орта Азия республикаларының ұлттық-мемлекеттік бөлігуі. Қазақ жерлерінің қайта бірігуі.
4. ҚазКСР-ның одақтық республикаға айналуы. ҚазКСР (1937, 1978) Конституциясы.
5. 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші сұрақ бойынша бірінші дүниежүзілік соғыс жылдарындағы ұлт-азаттық қозғалыс себептеріне назар аудару керек. 1916ж. көтеріліс кезіндегі әртүрлі партиялар мен топтардың көзқарасын салыстыру қажет. Осы орайда 1917ж. желтоқсанында өткен съезде қабылданған, Қазақстанның автономия болуы, жалпыға бірдей сайлау құқығы, сөз, баспа, одақтар бостандығы, жеке адамға ешкімнің тиіспеуі, аграрлық саясат қазақтардың пайдасына өзгеру

талаптарын бекіткен, алаш партиясының Бағдарламасына аса назар аудару керек. Кеңестік Қазақстандағы мемлекет және құқық, Казақстандағы Қазан төнкерісінін жеңісі және Кеңсе үкіметінін орнауы, Қазан төңкерісінің жеңісі және оның Қазақстан -аумағында кабылдануы. Қазақстанда Кеңес өкіметінің орнығып, нығайуы. Шетел интервенциясы мен азаматтык соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1919 ж. Қырғыз (казак) өлкесін баскару туралы революциялык комитетінің құрылуын зерделеу қажет. 1919ж. 19 шілдеде РСФСР ХКК-нің Декреті нормативтік құжат негізінде қазақ аймағын басқару бойынша революциялық комитет және уездік ревкомдар басқармасының бөлімдері жанынан милиция бөлімшелері құрылды. ҚазақСР-ның Ішкі істер Халық Комиссариаты бар салалық басқару органдарының белгіленген, 1920ж. 26 тамыздағы РСФСР БОАК және ХКК-нің Декретіне ерекше назар салу.

Екінші сұрақ бойынша курсанттар ҚазақСР-ның құрылуына қандай жағдайлар себеп болғанын, Қазақстан Кеңестерінің Құрылтай съезінің шешімдер қабылдағанын (С. Меңдішев басқарған Орталық Атқару Комитеті және В. Радус Зенкович басқарған Халық комиссарлар кеңесі т.б.) қандай қала астана болып жариялағанын білу керек. Қазақ ұлттық мемлекетілігін кеңестік социалистік автономияның бір түрінде заң жүзінде бекіткен Еңбекшілер құқықтарының Декларациясы мен ХКК-нің алғашқы Декреттеріне ерекше назар аудару қажет. Қазақстаннын автономиялык және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы, Қазақ Автономиялык Кеңестік Социалистік Республикасының құрылуы. Бірінші жалпыказактык құрылтай съезі. ҚАКСР-нің енбекшілерінің кұкығы туралы Декларация. ҚАКСР-нің жоғарғы мемлекеттік билік және баскару органдары. ҚАКСР-нің алғашқы декреттері. РКФСР-дің кұрамындағы ҚАКСР-дің құқықтык жагдайы. Қазақстанда кеңестік кұкыктык жүйесінің қалыптасуы және дамуы. 1926 ҚАКСР-нің Конституциясының жобасы. Қазақстандағы отырыкшылдандыру және ұжымдастыру. Мемлекеттік кұрылыс пен мемлекеттік баскаруды жетілдіру. ҚАКСР-нің одактас республикаға айналуы. 1937 ж. ҚазКСР-нің Конституциясы. Ұлы Отан соғысы жылдарының Қазақстандағы мемлекет пен кұкыкты терең ұғыну керек.

Үшінші сұрақ бойынша курсанттар қазақ жерлері бірігуінің екі кезеңі туралы білуі керек. Біріншісі – РСФСР БОАК және ХКК-нің 1920ж. 26 тамыздағы Декреті негізінде; екіншісі – қазақ жерлерінің 1924ж. түпкілікті қайта бірігуі.

Төртінші сұрақ бойынша ҚазақСР-ның одақтық республикаға айналу процесін қарастыру қажет. Мұнда 1937ж. ҚазКСР Конституциясын 1936ж. КСРО Конституциясымен салыстыра қарағанда, әйел құқықтарына, мемлекеттік құрылысқа, егемендікті тануға, республиканың формальды түрдегі аумақтық үстемдік принципіне қатысты кейбір ерекшеліктеріне аса назар салу. Мемлекеттік билік пен басқарудың жоғарғы органдарына, сот және прокуратура органдарының ұйымдастырылуы мен қызметінің принциптеріне көңіл бөлген жөн.

Бесінші сұрақ бойынша 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы, мемлекетік құрылым және мемлекеттік баскаруды

дамытудың негізгі бағыттары. Тың жерлерді игерудің мемлекеттік-құқыктық нысандары. Кеңестік кезеңдегі Қазақстанның аумактык кейбір өзгерістері. Қазақстанда кеңестік кұкык жүйесінің одан әрі дамуын білу керек.

КОӨЖ – 1 сағат

Жоспар:

1. Казақстандағы Қазан төнкерісінін жеңісі және Кеңес үкіметінін орнауы.

2. Қазақстаннын автономиялык және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және кұқықтық жағдайы.

3. Қазақстан және Орта Азия республикаларының ұлттық-мемлекеттік бөлігуі. Қазақ жерлерінің қайта бірігуі.

4. ҚазКСР-ның одақтық республикаға айналуы. ҚазКСР (1937, 1978) Конституциясы.

5. 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

КОӨЖ – 1 сағат

Тапсырмалар:

1. Қазақ Кеңестік Социалистік Республикасының 1937, 1978ж.ж. Конституцияларына салыстырмалы талдау жүргізу керек.

2. XX ғ. Қазақстан аумағында өткізген реформалар бойынша кесте толтыру:

Реформа атауы, өткізген жылдар	Әкімшілік-аумақтық бөліністерге өзгерістер	Басқару аппаратын өзгерістер	Құқық жүйесіндегі өзгерістер

КОӨЖ өткізу нысаны: Жазбаша және пікірталас түрінде.

Әдістемелік ұсыным:

Бірінші дүниежүзілік соғыс жылдарындағы ұлт-азаттық қозғалыс себептеріне назар аудару керек. 1916ж. көтеріліс кезіндегі әртүрлі партиялар мен топтардың көзқарасын салыстыру қажет. Осы орайда 1917ж. желтоқсанында өткен съезде қабылданған, Қазақстанның автономия болуы, жалпыға бірдей сайлау құқығы, сөз, баспа, одақтар бостандығы, жеке адамға ешкімнің тиіспеуі, аграрлық саясат қазақтардың пайдасына өзгеру талаптарын бекіткен, алаш партиясының Бағдарламасына аса назар аудару керек. Кеңестік Қазақстандағы мемлекет және құқық, Казақстандағы Қазан төнкерісінін жеңісі және Кеңсе үкіметінін орнауы, Қазан төңкерісінің жеңісі және оның Қазақстан -аумағында кабылдануы. Қазақстанда Кеңес өкіметінің орнығып, нығайуы. Шетел интервенциясы мен

азаматтық соғыс кезеңіндегі Қазақстан. 1919 ж. Қырғыз (казак) өлкесін басқару туралы революциялык комитетінің құрылуын зерделеу қажет. 1919ж. 19 шілдеде РСФСР ХКК-нің Декреті нормативтік құжат негізінде қазақ аймағын басқару бойынша революциялық комитет және уездік ревкомдар басқармасының бөлімдері жанынан милиция бөлімшелері құрылды. ҚазақСР-ның Ішкі істер Халық Комиссариаты бар салалық басқару органдарының белгіленген, 1920ж. 26 тамыздағы РСФСР БОАК және ХКК-нің Декретіне ерекше назар салу.

ҚазақСР-ның құрылуына қандай жағдайлар себеп болғанын, Қазақстан Кеңестерінің Құрылтай съезінің шешімдер қабылдағанын (С.Меңдішев басқарған Орталық Атқару Комитеті және В. Радус Зенкович басқарған Халық комиссарлар кеңесі т.б.) қандай қала астана болып жариялағанын білу керек. Қазақ ұлттық мемлекетілігін кеңестік социалистік автономияның бір түрінде заң жүзінде бекіткен Еңбекшілер құқықтарының Декларациясы мен ХКК-нің алғашқы Декреттеріне ерекше назар аудару қажет. Қазақстаннын автономиялык және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы, Қазақ Автономиялык Кеңестік Социалистік Республикасының құрылуы. Бірінші жалпыказактык күрылтай съезі. ҚАКСР-нің енбекшілерінің кукығы туралы Декларация. ҚАКСР-нің жоғарғы мемлекеттік билік және баскару органдары. ҚАКСР-нің алғашқы декреттері. РКФСР-дің күрамындағы ҚАКСР-дің құқықтык жагдайы. Қазақстанда кеңестік кұкыктык жүйесінің қалыптасуы және дамуы. 1926 ҚАКСР-нің Конституциясының жобасы. Қазақстандағы отырыкшылдандыру және үжымдастыру. Мемлекеттік құрылыс пен мемлекеттік баскаруды жетілдіру. ҚАКСР-нің одактас республикаға айналуы. 1937 ж. ҚазКСР-нің Конституциясы. Ұлы Отан соғысы жылдарының Қазақстандағы мемлекет пен кұкыкты терең ұғыну керек.

Қазақ жерлері бірігуінің екі кезеңі туралы білуі керек. Біріншісі – РСФСР БОАК және ХКК-нің 1920ж. 26 тамыздағы Декреті негізінде; екіншісі – қазақ жерлерінің 1924ж. түпкілікті қайта бірігуі. ҚазақСР-ның одақтық республикаға айналу процесін қарастыру қажет. Мұнда 1937ж. ҚазКСР Конституциясын 1936ж. КСРО Конституциясымен салыстыра қарағанда, әйел құқықтарына, мемлекеттік құрылысқа, егемендікті тануға, республиканың формальды түрдегі аумақтық үстемдік принципіне қатысты кейбір ерекшеліктеріне аса назар салу. Мемлекеттік билік пен басқарудың жоғарғы органдарына, сот және прокуратура органдарының ұйымдастырылуы мен қызметінің принциптеріне көңіл бөлген жөн.

КӨЖ – 2 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1 . Рефераттар дайындау.
2. Тестілеу жұмыстарын орындау.
3. Өзіндік пысықтау жұмыстарына дайындалу.

Реферат тақырыптары:

1. Кеңестік Қазақстандағы мемлекет және құқық

2. 1919 ж. Қырғыз (казак) өлкесін баскару туралы революциялык комитетінің кұрылуын

3. Сырым Датов көтерілісінің саяси-кұқықтық маңызы.

4. 1916ж. А.Иманов бастаған көтерілістің саяси-кұқықтық маңызы.

5. 1919ж. Қазақ өлкелерін басқару жөніндегі Революциялық комитет.

6. Қазақ АКСР алғаш декреттері және олардың маңызы.

7. 1937ж. ҚазКСР Конституциясы

8. 1978ж. ҚазКСР Конституциясы

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 19, 24, 32, 42, 46, 50, 52, 69, 72, 76, 79, 81, 83, 84, 90, 92, 94, 95, 100, 101, ,102, 103, 104, 106, 109, 118, 119, 120, 124, 125, 128,, 131, 146, 147, 151, 157, 167, 175, 189, 192, 197, 201.

8-тақырып
Тәуелсіз Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы

Сабақ мақсаты: Қазақстандағы қайта құру. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері. КСРО-ның ыдырауы және тәуелсіз, егеменді Қазақстан Республикасы мемлекетінің құрылуы. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және онын конституциялык-құқыктық дамуы (1993, 1995ж.ж. Конституция). Қазақстан Республикасы ІІО-ндағы реформалар *зерделеу.*

Дәріс – 1 сағат

ЖОСПАР:

1. Қазақстандағы қайта құру. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері.

2. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және онын конституциялык-құқыктық дамуы (1993, 1995ж.ж. Конституция).

3. Қазақстан Республикасы ІІО-ндағы реформалар.

Дәріс тезисі

1985ж. сәуір Пленумы - әлеуметтік-экономикалық дамытуды жеделдету бағыты болып «Қайта құру» бағдарламасын ұсынды. Қайта құру жылдарының бірінші кезеңінде (1985ж. наурызы – 1987ж. қаңтары) жеделдету ұранымен үлкен социализмге бет бұрған КСРО саяси басшылығының барлық салада да елеулі жетістіктерге жете алмады. Екінші кезеңінде (1987ж. ақпаны – 1988ж.) – мерзімді басылым құралдарында тоқырау жылдарында айтылмай, жылы жабу астында жасырылып келген мәселердің жарық көре бастауы, тарих ғылымында ақтаңдақтар деген терминнің қолданыла бастауы, мұның өзі „демократия“, жариялылық деген халыққа жаңа желпініс, жылы леп әкелген ұрандармен байланысты болды.

1986ж. 17 желтоқсан оқиғасының болу себебі орталықтың өктемдік әрекеттері мен қайта құру жариялаған демократиялық ұстанымдар арасындағы қарама-қайшылықтар. Алматы көшелеріне өздерінің мүдделерін аяқ асты еткен билікке жастар қарсы шеруге шығып, онда мемлекетке қарсы немесе үкіметке қарсы үндеулер болмады, тек, азаматтар өздерінің конституциялық құқығын іске асыру үшін талаптар қойды, бірақ, билік олармен келіскісі келмеді, террoршыл, репрессияшылдыққа бағалап, шерушілерге қарсы әскер мен милиция жіберді. Осының өзі Конституция мен кеңес заңдарын дөрекі бұзушылыққа жол беру болып табылды. 1987ж. шілде – КОКП Орталық Комитеті „Қазақ Республикалық партия ұйымдарының еңбекшілерге интернациналдық және патриоттық тәрбие берудегі жұмыстары туралы“ – қаулы қабылданып, „қазақ ұлтшылдығының көрінісі“ деп бағалады. 1989ж. мамыр-маусым КСРО халық депутаттарының 1-съезінде дарынды ақын М. Шаханов желтоқсан оқиғаларына байланысты түпкілікті әділ баға беру жөнінде комиссия құрды 1990ж. 24 қыркүйекте Қазақ КСР Жоғары Кеңесі Төралқасының қаулысында бейбіт және сан жағынан аз наразылық демонстрацияның жаппай тәртіпсіздікке ұласып кетуінің себебін: республика басшыларының дәрменсіздігі, қиын жағдайдан бейбіт жолмен шыға алмағандығы, басшылардың күшке арқа сүйегендігі деп көрсетті. 1991ж. желтоқсанда „1986ж. 17-18 желтоқсан оқиғаларына қатысқаны үшін жауапқа тартылған азаматтарды ақтау жөнінде“ Н.Ә. Назарбаевтың жарлығы шығып, демократиялық жаңару күні деп жарияланады.

Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және онын конституциялык-құқыктық дамуы. Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретіндегі калыптасуындағы 1990ж. ҚазССР-нің мемлекеттік егемендігі туралы Декларациясының тарихи-құқықтық маңызы. Қазақстан тәуелсіздігінің ресми жариялануы. Қазақстан Республикасы мемлекеттік тәуелсіздігі туралы 1991ж. Конституциялық заңы. Қазақстан тәуелсіздігінің Конституциялык негіздері. Қазақстан Республикасынң 1993ж. Конституциясына тарихи-құқықтық мінездеме. Қазақстан Республикасының 1995ж. Конституциясының тарихи-құқықтық мәні. Қазақстан - 2050 бағдарламасы және Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы. Қазақстанның мемлекеттік құрылысы мен құқықтық жүйесінің одан әрі дамуының басты бағыттары.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстандағы қайта құру. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері.

2. КСРО-ның ыдырауы және тәуелсіз, егеменді Қазақстан Республикасы мемлекетінің құрылуы.

3. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және онын конституциялык-құқыктық дамуы (1993, 1995ж.ж. Конституция).

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Семинар – 1 сағат

Жоспар:

1. Қазақстан Республикасы ІІО-ндағы реформалар.
2. «Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық жүйенің келешек дамуындағы негізгі бағыттары» тақырыбында дөңгелек үстел.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген семинар сұрақтарына ауызша дайындалу.

Әдістемелік ұсыным

Бірінші сұрақты қарастыру барысында курсанттар «Горбачевтік қайта құрудың» мәнін және осы қайта құрудың Қазақстанда қалай жүргізілгенін, мемлекет өмірінің барлық салаларын қамтыған дағдарыс себептерін, меншік қатынастарын түбегейлі өзгертпестен енгізілген, «жоспарлы-нарықтық» экономика қандай жағдайларға ұрындырғанын анықтау керек. Кең көлемді үй құрылысы бойынша Колбинмен жарияланған бағдарламаға, директорат сайланымдылығына, өндірістік қатынастардың тұрақсыздыққа тірелуіне назар аударып, экономикалық реформалар сәтсіздігінің себептерін анықтау керек. Сонымен қатар, осы сұрақ бойынша қазақ жастарының орталыққа қарсы жасаған қимыл-әрекеттерінің (1986ж. желтоқсан) себептері мен салдарын анықтау керек.

Екінші сұрақта 1990-1991ж.ж. Қазақстандағы саяси жағдайларға назар аудару қажет. «Азамат» қозғалысы, саяси ұйымдар «Алаш», «Желтоқсан», Тамыз айындағы Мәскеудегі бүлік, Комунистік партияның таратылуы, Президенттік лауазымның құрылуы (1990ж. 24 сәуір), «ҚазКСР-ның егемендігі туралы» Декларация, «Қазақстан Республикасының тәуелсіздігі туралы» Конституциялық заңның қабылдануы, ТМД-ның құрылуы, Қазақстанның БҰҰ-на қабылдануы (1992ж. 03.03), мемлекеттік рәміздердің бекітілуі.

Үшінші сұрақта Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және онын конституциялык-құқыктық дамуы. Қазақстанның тэуелсіз мемлекет ретіндегі қалыптасуындағы 1991ж. ҚазССР-нің мемлекеттік егемендігі туралы Декларациясының тарихи-құқыктық маңызы. Қазақстан тэуелсіздігінің ресми жариялануы. Қазақстан Республикасы мемлекеттік тэуелсіздігі туралы 1991ж. Конституциялық заңы. Қазақстан тэуелсіздігінің Конституциялык негіздері. Қазақстан Республикасынң 1993ж. Конституциясына тарихи-құкықтык мінездеме. 1993ж. ҚР Конституциясы, құрылымы, мемлекеттік билік органдарының құзыретінің бекітілу тәртібі. Басқару нысанының екі ұштылығы, 1993ж. 10 желтоқсанда қабылданған «Республика Президентіне уақытша заң шығару өкілеттігін беру туралы» Республика Жоғары Кеңесінің заңы. Республика Президентінің Конституциялық заң күші бар жарлықтары. 1995ж. Конституция бойынша мемлекеттік құрылыс, басқару нысаны, қос палаталы Парламент. Қазақстан Республикасының екі Конституциясын салыстыра отырып талдауды талап етеді, әсіресе, 1995ж. Конституцияға 1998ж. 07.10 және 2007ж. 21.05

енгізілген өзгерістер мен толықтырулардың мәні мен маңызын ашып айту керек. Қазақстан Республикасының 1995ж. Конституциясының тарихи-құқықтык мәні. Қазақстан - 2030 бағдарламасы және Қазақстанның мемлекеттік-кұкыктык дамуы. Қазақстанның мемлекеттік құрылысы мен кұкыктык жүйесінің одан əрі дамуының басты бағыттарын курсант меңгеруі қажет.

Төртінші сұрақ бойынша тәуелсіз мемлекет Қазақстан Республикасының қалыптасу кезеңінде ІІО-нда болған реформаларды анықтап, мемлекеттік (қорғау) тергеу комитетінің құзыретіне жатқызылған мәселерді, осы органның құрылу және таратылу себептерін айқындаулары қажет.

КОӨЖ – 1 сағат

1. Қазақстандағы қайта құру. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері.

2. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және онын конституциялык-құқыктық дамуы (1993, 1995ж.ж. Конституция).

3. Қазақстан Республикасы ІІО-ндағы реформалар.

Тапсырма: Тақырып бойынша қарастырылған әдебиеттерді пайдалана отырып жоғарыда көрсетілген сұрақтарына конспект жазу.

КОӨЖ – 1 сағат

Дөңгелек үстел

„Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық жүйенің келешек дамуындағы негізгі бағыттары“

Талқылауға ұсынылған сұрақтар:

1. „Қазақстан 2050“ бағдарламасы және Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы.

2. ҚР ІІО реформаларлау: проблемалары және келешегі.

Әдістемелік ұсыным

Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және онын конституциялык-құқыктық дамуы. Қазақстанның тэуелсіз мемлекет ретіндегі қалыптасуындағы 1991ж. ҚазССР-нің мемлекеттік егемендігі туралы Декларациясының тарихи-кұқыктық маңызы. Қазақстан тэуелсіздігінің ресми жариялануы. Қазақстан Республикасы мемлекеттік тэуелсіздігі туралы 1991ж. Конституциялық заңы. Қазақстан тэуелсіздігінің Конституциялык негіздері. Қазақстан Республикасынң 1993ж. Конституциясына тарихи-кұкықтык мінездеме. 1993ж. ҚР Конституциясы, құрылымы, мемлекеттік билік органдарының құзыретінің бекітілу тәртібі. Басқару нысанының екі ұштылығы, 1993ж. 10 желтоқсанда қабылданған «Республика Президентіне уақытша заң шығару өкілеттігін беру туралы» Республика Жоғары Кеңесінің заңы. Республика Президентінің Конституциялық заң күші бар жарлықтары. 1995ж. Конституция бойынша мемлекеттік құрылыс, басқару нысаны, қос палаталы Парламент. Қазақстан Республикасының екі Конституциясын салыстыра отырып талдауды талап етеді, әсіресе, 1995ж.

Конституцияға 1998ж. 07.10 және 2007ж. 21.05 енгізілген өзгерістер мен толықтырулардың мәні мен маңызын ашып айту керек. Қазақстан Республикасының 1995ж. Конституциясының тарихи-құқықтык мәні. Қазақстан - 2050 бағдарламасы және Қазақстанның мемлекеттік-кұкыктык дамуы. Қазақстанның мемлекеттік кұрылысы мен кұкыктык жүйесінің одан әрі дамуының басты бағыттарын курсант меңгеруі қажет.

КӨЖ – 4 сағат

Өзіндік жұмыс үшін тапсырмалар:

1. ҚР 1993, 1995ж.ж. Конституцияларына салыстырмалы талдау жүргізу және кесте құрастыру.
2. Қазақстан Республикасындағы құқыққорғау органдарындағы өткізілген реформаларды кестемен толтыру қажет.
3. Қазақстан Республикасының „ҚР мемлекеттік тәуелсіздік туралы“ Конституциялық заңына құқықтық-тарихи сипаттамасы.
4. Рефераттар дайындау.

Реферат тақырыптары:

1. ҚР 1993, 1995ж.ж. Конституцияларының ұқсастықтары мен ерекшеліктері.
2. Қазақстан Республикасының құқыққорғау органдарында өткізілген реформалар.
3. Қазақстан Республикасының „ҚР мемлекеттік тәуелсіздік туралы“ Конституциялық заңына құқықтық-тарихи сипаттамасы.
4. „Қазақстан 2050“ бағдарламасы.
5. Тәуелсіз Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы.

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1-3, 6, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 29, 32, 38, 42, 43, 44, 45, 46, 50, 51, 52, 66, 67.

3.10. Пәнді оқыту бойынша әдістемелік ұсыныс

Бұл пәннің маман даярлаудағы ролі мен маңызы мынада: бұл пәнді оқып үйрену Қазақстан Республикасының мемлекеті мен құқығы тарихы жөнінде тұтастай түсінік қалыптастыруға, Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық құбылыстардың эволюциясының жалпы және ерекше заңдылықтарын ашуға, республикамыздың саяси-кұкыктық өмірінің өткені, бүгіні мен болашағына қатысты мәселелерді еркін бағдарлай алуға баулау болып табылады.

Пәнде ежелгі дәуірлерден бүгінгі күнге дейінгі республика аумағында өмір сүрген мемлекеттік бірлестіктер мен құқықтық жүйелердің типтері мен нысандарының әр алуан қырлары ашып көрсетіледі: - протоқазақтардың мемлекеттері мен құқықтық жүйелері, Қазақ Ордасының қалыптасуы мен қызмет етуі, оның Ресей империясының отарлауы тұсындағы құлдырауы, ұлттық қазақ мемлекетінің кеңестік нысандары, Қазақстан Республикасының тәуелсіз мемлекет ретінде орнығуы мен даму мәселелері сөз болады.

Мемлекет және құқық теориясында мемлекеттану мен кұкықтанудың негізгі категориялары мен түсініктері қарастырылады, ал Қазақстан Республикасының мемлекет және кұқык тарихы мемлекет және құқық теориясының ұғым-түсініктеріне сүйене отырып. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихының накты фактілері мен оқиғаларының ішкі зандылықтары мен бағыттарын ашып көрсетуге ұмтылады. Мемлекет және құқықтың жалпы тарихында әлемдік масштабтағы мемлекет пен құқықтың тарихы оқытылады, ал Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихында отандык мемлекеттік-құқықтык дамудың тарихын қарастырады.

Курсант құқық теориясының ұғымы мен негізгі сатысын, құқық қайнар көздерінің ұғымын олардың түрлерін, құқықтық жүйелердің түрлерін, мемлекет пен мемлекеттік органдардың сыртқы саяси қызметінің мазмұнын, әрекеттегі құқық жүйесіндегі халықаралық шарттың орнын білуі қажет.

3.11. Курстық жұмысты орындау және рәсімдеу үшін қажетті әдістемелік нұсқау: бұл пәнде курстық жұмыс қарастырылмаған.

3.12. Өзіндік бақылауға арналған тапсырмалар

Межелік бақылауға арналған сұрақтар

1. ҚР мемлекет және құқық тарихы пәні мен әдістері.
2. ҚР мемлекет және құқық тарихы курсы жүйесі және кезеңдері.
3. Қазақстан аумағындағы алғашқы мемлекеттік құрылыстар.
4. Сақ-массагет тайпаларының қоғамдық-саяси құрылысы.
5. Ежелгі Ғұн империясы.
6. Үйсін мемлекеті мен құқығы.
7. Қаңлы мемлекеті мен құқығы.
8. X-XIIғ.ғ. Түрік мемлекеттерінің мемлекеттік-құқықтық жүйелері.
9. Түркі қағанатының құрылуы.
10. Түргеш қағанаты мен құқығы.
11. Қарлұк қағанаты мен құқығы.
12. Оғыз мемлекеті мен құқығы.
13. Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті.
14. Қимақ мемлекеті мен құқығы.
15. Қыпшақ мемлекеті мен құқығы.
16. Найман ұлысы мен құқығы.
17. Керей ұлысы мен құқығы.
18. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
19. Ұлы Ұлыс мемлекеті мен құқығы.
20. Моғолстан феодалдық мемлекеті.
21. Әбілхайыр хандығы мен құқығы.
22. Ноғай Ордасының құқықтық жүйесі.

23. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі
24. Шыңғысханның Ұлы Жасағы.
25. Алтын Орда мемлекеті мен құқығы.
26. Ноғай ордасының саяси жүйесі.
27. Моғолстанның мемлекеттік құрылымы.
28. Әбілхайыр хандығы мен құқығы.
29. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
30. XV-XVIII ғғ. Қазақ құқығы.
31. Жеті Жарғы.
32. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.
33. Қазақтардың қылмыстық әдет-ғұрып құқығы.
34. Қазақтардың отбасы неке құқығы.
35. Қазақтардың міндеттеме әдет-ғұрып құқығы.
36. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс қарауы
37. Қазақстаннын Ресейге косылуы және онын мемлекеттік-құқықтық салдары.
38. XIXғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық реформалары.
39. XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі
40. 1867-1868ж.ж. реформалар бойынша отарлық жағдайы.
41. 1886-1891ж.ж. реформалар бойынша отарлық жағдайы.
42. XIXғ. екінші жартысындағы соттық жүйе, қазақтың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер мен жалпы ресейлік заңдардың дамуы.
43. XXғ. басындағы Қазақстан мемлекеті мен құқығы.
44. Игельстром реформасы.
45. 1822ж. Сібір қырғыздары туралы Жарғы.
46. Бөкей ордасының саяси жүйесі.
47. Ресей империясы жүйесіндегі Қазақстан және оның саяси-құқықтық салдарлары.
48. XIXғ. соңы және XXғ. басындағы Қазақстандағы әкімшілік басқару және құқықтық жүйе.
49. Сырым Датов көтерілісінің саяси-құқықтық маңызы.
50. 1916ж. А. Иманов бастаған көтерілістің саяси-құқықтық маңызы.
51. Қазақстандағы Қазан төнкерісінін жеңісі және Кеңес үкіметінін орнауы.
52. Қазақстаннын автономиялык және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және кұқықтық жағдайы.
53. ҚазақСР-ның құрылуы. Қазақстан Кеңестерінің құрылтай съезі.
54. Еңбекшілер құқықтарының Декларациясы
55. ҚазақСР ХКК-нің декреттері.
56. Қазақстан және Орта Азия республикаларының ұлттық-мемлекеттік бөлігуі. Қазақ жерлерінің қайта бірігуі.
57. Қазақ КСР-ның одақтық республикаға айналуы.

58. ҚазКСР-ның (1937, 1978ж.ж.) Конституциясы.
59. 1950-1990 ж.ж. Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы.
60. Қазақстандағы қайта құру.
61. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері.
62. КСРО-ның ыдырауы және тәуелсіз, егеменді Қазақстан Республикасы мемлекетінің құрылуы.
63. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және онын конституциялык-құқыктық дамуы.
64. Қазақстанның 1993, 1995ж.ж. Конституциясы.
65. Қазақстан Республикасы ІІО-ндағы реформалар.

Рефераттардың үлгілі тақырыптары

1. Ғұн мемлекеті мен құқығы.
2. Үйсін мемлекеті мен құқығы.
3. Қаңлы мемлекетімен құқығы.
4. Батыс Түрік қағанатының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
5. Түргеш және Қарлұк кағанаттары.
6. Оғыз мемлекеті.
7. Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті.
8. Қимақ және Қыпшақ мемлекеттері.
9. Найман және Керей ұлыстары
10. Алтын Орда.
11. Шыңғысханның Ұлы Жасағы.
12. Ноғай ордасының саяси жүйесі.
13. Моғолстанның мемлекеттік құрылымы.
14. Әбілхайыр хандығы.
15. Тәуке хан тұсындағы билер кеңесінің құқықтық мәртебесі.
16. Тәуке ханның „Жеті Жарғысы“.
17. Игельстром реформасы.
18. 1822ж. Сібір қырғыздары туралы Жарғы.
19. Бөкей ордасының саяси жүйесі.
20. Ресей империясы жүйесіндегі Қазақстан және оның саяси-құқықтық салдарлары.
21. XIXғ. соңы және XXғ. басындағы Қазақстандағы әкімшілік басқару және құқықтық жүйе.
22. Сырым Датов көтерілісінің саяси-құқықтық маңызы.
23. 1916ж. А.Иманов бастаған көтерілістің саяси-құқықтық маңызы.
24. 1919ж. Қазақ өлкелерін басқару жөніндегі Революциялық комитет.
25. Қазақ АКСР алғаш декреттері және олардың маңызы.
26. „Қазақстан 2050“ бағдарламасы және Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы.

27. ҚР ІІО реформаларлау: проблемалары және келешегі.
28. Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық жүйенің келешек дамуындағы негізгі бағыттар.
29. Қазақстан Республикасындағы құқықтық реформаның мемлекеттік бағдарламасы
30. Тұңғыш Президенттің конституциялық-құқықтық мәртебесі.

Тестілеу тапсырмалары:

1. Қазақстан Республикасы мемлекет және құқық тарихының зерттеу пәні:
- Қазақстан аймағындағы мемлекет және құқықтың пайда болуы мен дамуы;
- мемлекет және құқықтың пайда болуы мен дамуы;
- Қазақ мемлекеті мен құқығының пайда болуы;
- Қазақ елі құқығының пайда болуы мен дамуы;
- Қазақстан мемлекет және құқықтың пайда болуы, дамуы, қызмет етуі.

2. Потестарлық бірлестік:
- туыстық қауымның негізіндегі рулық қоғам;
- көпшілік биліктің іске асырылу негізіндегі тайпа;
- бірлестіктерден құралған әскери демократия
- ақсүйектерден құрылған жоғары кеңес;
- алғаш пайда болған мемлекет.

3. Экзогамиялық неке:
- туыстас адамдардың қауымдастық неке;
- биологиялық көрсеткіштердің үстемдігіндегі неке;
- тобыр жағдайындағы неке;
- алғашқы қауымдық құрылыстағы неке;
- алғаш пайда болған мемлекеттегі неке.

4. Сакрализация – бұл...
- патша билігін аса дәріптеу;
- мұрагерлік бойынша патша билігін беру;
- патша билігінің символы
- әйел жағынан патша билігін беру;
- патшаны жерлеу рәсімдері.

5. Әскери демократия - ...
- жасы үлкен беделді ақсақалдардың үстемдігі;
- туыстық қауымның үстемдік етуі;
- көпшілік биліктің іске асырылуы;
- соғыстардың нәтижесінде болған билік;
- әдет, дәстүр негізінде қалыптасқан билік.

6. Қазіргі кездегі ғұн империясының орталығы -
- Ресей;
- Қазақстан
- Қытай;
- Монғолия;
- Ауғанстан.

7. Қазақстанда өкілетті билік элементі пайда болды ...
- б.э. III мың жылдықта;
- б.э.д. II мың жылдықта;
- б.э. II мың жылдықта;
- б.э. I мың жылдықта;
- б.э.д. I мың жылдықта.

8. Ғұндардың басқару жүйесінде жылына екі рет шенеуніктер кеңесіне не үшін жиналды?
- діни рәсімдер және мемлекеттік істерге;
- діни рәсімдерді өткізу, халық санағына;
- халық санағын жүргізу, мемлекеттік істерді шешу;
- мемлекет істерін шешу, хан сайлау рәсімі;
- халық санағы және мемлекеттік істерге.

9. Гуньмо қандай саяси одақтың жоғарғы басшысы?
- Үйсіндердің;
- Ғұндардың;
- Түріктердің;
- Сақтардың;
- Моңғолдардың.

10. Шанью қандай саяси одақтың жоғарғы басшысы?
- Ғұндардың;
- Үйсіндердің;
- Қаңлылардың;
- Сақтардың;
- Қарахандықтардың;

11. Әскерлердің ондық жүйесі кімдерде алғаш дамыды:
- Ғұндарда;
- Сақтарда;
- Қаңлыларда;
- Үйсіндерде;
- Түріктерде.

12. Азияның көшпелі халықтары тарихында алғаш рет қай тайпа жазбаша заңдар кодексін құрастырды?
- Қаңлылар;
- Ғұндар;
- Сақтар;
- Үйсіндер;
- Сарматтар.

13. Ежелгі Түрік мемлекетінде "жабғы" деген атаққа кім ие болған?
- ашинаидтер;
- жаулап алынған елдер халқы;
- ру старшындары;
- тайпа старшындары;

- соттар.

14. Ежелгі түріктерде әдет ғұрып құқығы қандай атаққа ие болды?

- заң;
- төре;
- адат;
- әдет;
- түзел.

15. Түрік құқығының негізгі бастау көздері?

- әдет-ғұрып туралы заңдар;
- ырым-қырымдар туралы адат;
- ертеден қалыптасқан әдет-ғұрып;
- кодификацияланған қағанның жеке құқықтары;
- күнделікті тірліктегі наным-сенімдер.

16. Түріктерде сот билігі кімдердің қолында?

- қағанның және оның атынан іс жүргізетін тегін мен тұтықтардың;
- қағанның және оның атынан іс жүргізетін бектер мен ұлықтардың;
- қағанның және оның атынан іс жүргізетін шадтар мен елтебердің;
- қағанның және оның атынан іс жүргізетін бұйрықтар мен тархандардың;
-қағанның және оның атынан іс жүргізетін шадтар мен бұйрықтардың.

17. Батыс-түрік қағанатында сот қызметін кім атқарған?

- Бұйрықтар;
- Оғландар;
- Жабғылар;
- Бектер;
- Шат.

18. Батыс-түрік қағанатында қандай қылмыс үшін айыпкерді өлім жазасына кесті?

- бос жүрген атты ұрлағаны үшін;
- дене жарақаты;
- балағаттау үшін;
- жалған хабар айтқаны үшін;
- жалған куәгерлік үшін.

19. Қарахан мемлекетінде жүзеге асырылды:

- әскери демократиялық жүйе;
- әскери патестарлық жүйе;
- әскери тәртіптік жүйе;
- әскери түзету жүйесі;
- рулық демократия жүйе.

20. "Ихта" дегеніміз бұл…

- отырықшы халықтардан салық жинау құқығы;
- малды уақытша беру;
- феодалдардың қоластына шаруалардың өтуі;
- халықтың салық жинауы;
- жұт кезіндегі өзара көмек;

21. Адамгершілік принциптері мен тәртіп нормаларына негізделген заң нормалар жиынтығы дегеніміз:

- сунна;
- інжу;
- қияс;
- шариат;
- құран.

22. Комендация- бұл…

- шаруаның өзін, отбасын феодалдың қоластына өткізуі;
- салық жинау;
- салық жинау құқығы;
- сыйлыққа негізделген достық институты;
- өзара көмек.

23. Қарахан мемлекетінде сот қызметін кімдер жүзеге асырды?

- бектер;
- билер;
- оғландар;
- бұйрықтар;
- тархандар.

24. Монғол империясы қағанының әмірі:

- жасақ;
- жұрт;
- адат;
- шариғат;
- жарлық.

25. Алтын Ордадағы атқарушы биліктің орталық органы қалай аталды?

- Дуан;
- Құрылтай;
- Беклербек;
- Басқақтар;
- Хан.

26. Ұлы Ұлыста қандай шенеунік қаржыға, салық жинауға және хан қазынасына жауап берді?

- беклербек;
- даруғабек;
- бітікші;
- ұлысбек;

- ұлы визир.

27. Моғолстанның тарихы туралы ең көп дерек орта ғасырлық қай автор еңбегінде?

- Махмұд Қашқаридің;
- Хұтыптың;
- Әбілғазының;
- Қыдырғали Жалаиридің;
- Мұхаммед Хайдардың.

28. XIV ғасырда Алтын Орданың ыдырау процесі кезінде Қазақстанда пайда болған мемлекеттің атын атаңыз?

- Ноғай Ордасы;
- Жошы Ұлысы;
- Әбілхайыр хандығы;
- Қазақ хандығы;
- Ақ Орда.

29. Ноғай Ордасында басқарудың қандай нысаны өмір сүрді?

- әскери аристократия;
- аристократия;
- абсолюттік монархия;
- сословиелік-өкілдік монархия;
- ертефеодалдық монархия.

30. Ноғай Ордасының саяси жүйесіндегі басты ерекшелік қандай болды?

- Шыңғыс ұрпағы емес Едіге әулетінің сайланған өкілі басқарды;
- әскери азшылық билік етті;
- билер басқарды;
- үкімет билігі Үлкен Кеңес болды;
- орда ертефеодалдық мемлекет еді.

3.13. «Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы» пәні бойынша

Емтихан сұрақтары

1. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы пәні.
2. Ертедегі феодалдық Қарахан мемлекеті, құқығы және салық жүйесі.
3. Қазақстан Республикасы ІІО қызметкерлерін дайындауда Қазақстан
4. Республикасының мемлекет және құқық тарихының маңызы.
5. Қазақстандағы мемлекет және құқық тарихнамасы.
6. Ежелгі Ғұн империясы мемлекеті мен құқығы.
7. Қазақстан Республикасы мемлекетінің құрылуы және дамуы.
8. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы курсы жүйесі және басқа пәндермен өзара байланысы.
9. X-XIIғ.ғ. Түрік мемлекеттерінің мемлекеттік-құқықтық жүйелері.
10. 1950-1990 жылдардағы Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық дамуы.
11. Үйсін және қаңлы мемлекеттерінің құрылымы мен құқық жүйесі.
12. Игельстром реформасы.
13. Қазақстан Республикасындағы құқық қорғау органдары жүйесін реформалау шаралары.
14. Алтын Орда мемлекеті мен құқығы.
15. 1822ж. Сібір қырғыздары туралы Жарғы.
16. XXIғ. Қазақстанның әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы.
17. Моғолстанның мемлекеттік құрылымы.
18. Бөкей ордасының саяси жүйесі.
19. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы (1993, 1995жж. Конституция).
20. Шыңғыс хан империясының мемлекеттік-құқықтық жүйесі.
21. Қазақстаннын Ресейге косылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары.
22. Қазақстан Республикасының конституциялық дамуындағы реформалар.
23. Қазақ ордасының әлеуметтік-саяси жүйесі.
24. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.
25. Қазақстан - 2050 стратегиялық даму бағдарламасы.
26. Әбілхайыр хандығының мемлекеті мен құқығы.
27. XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі.
28. Тәуелсіз Қазақстанның мемлекеттік-құқықтық дамуы.
29. Қасым хан мен Есімханның шығарған құқықтық ескерткіштері.
30. Қазақ ордасының қоғамдық және саяси жүйесі.
31. Қазақстандағы саяси-қуғын сүргіндерді ақтау шаралары.
32. Түркі қағанатының мемлекеті мен құқығы.
33. XXғ. басындағы Қазақстан мемлекеті мен құқығы.
34. Орталық үстемдігіне қарсы қазақ жастарының желтоқсандағы (1986ж.) демократиялық қимыл әрекеттері.
35. Найман және керей ұлыстарының мемлекеті мен құқығы.

36. XIXғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның әкімшілік басқару және құқық жүйесі.
37. Қазақстан Республикасының мемлекетік билік жүйесіндегі реформалар.
38. XXғ. басындағы Қазақстандағы әскери коммунизм саясаты.
39. Ұлы Отан соғысынан кейінгі жылдардағы Қазақстан мемлекеті.
40. XXIғ. Қазақстандағы мемлекеттік-құқықтық жүйе.
41. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша соттың іс қарауы.
42. XIXғ. екінші жартысында қазақтардың әдет-ғұрып құқығына енген өзгерістер.
43. Қазақстан Республикасының құқыққорғау органдары жүйесіндегі реформалар.
44. 1824 ж. Орынбор қырғыздары туралы Жарғы.
45. ҚазКСР-ның одақтық республикаға айналуы.
46. Қазақстан Республикасының сот жүйесіндегі реформалар.
47. Ноғай ордасы мен құқығы.
48. Қазақстан аймағында кеңес мемлекеті мен құқығының қалыптасуы. Қазақстанды басқарған басшылар.
49. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша қылмыс пен жаза.
50. Қазақ хандығының қоғамдық саяси жүйесі.
51. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы (1993, 1995жж. Конституция).
52. Қазақстаннын Ресейге қосылуы және оның мемлекеттік-құқықтық салдары.
53. Қазақстаннын автономиялык және одақтас республика ретінде әкімшілік-саяси және құқықтық жағдайы.
54. Қазақстандағы қайта құру бағдарламасы себептері мен кемшіліктері.
55. Шыңғысханның Ұлы Жасағы.
56. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы және оның қайнар көздері.
57. ҚазАКСР алғаш декреттері және олардың маңызы.
58. Коммунистік партияның таратылуы.
59. XXғ. басындағы Қазақстандағы жаңа экономикалық саясат.
60. 1986 ж. 17 желтоқсан оқиғасының болу себептері.
61. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік тәуелсіздігі туралы құжат.
62. Ұлы Ұлыс мемлекетінің басқару жүйесі.
63. Қазақ хандығының қоғамдық саяси жүйесі.
64. Қазақстан Республикасының Парламенті жүйесіндегі реформалар.
65. 1867-1868жж. реформалар бойынша әкімшілік басқару және құқық жүйесі.
66. 1937ж. ҚазКСР-ның Жоғары кеңесі және Халық комиссарлар кеңесінің құқықтары мен міндеттері.
67. Президенттің халыққа жолдауларындағы ұлттық қауіпсіздік.
68. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша міндеткерлік құқықтар.
69. XIXғ. соңы және XXғ. басындағы Қазақстандағы әкімшілік басқару және құқық жүйесі.
70. Қазақстандағы соңғы конституциялық реформалар.

71. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша әйел мен балалар құқығы.
72. 1886-1891 ж.ж. әкімшілік басқару және құқықтық жүйесі.
73. Президенттік лауазымның құрылуы және Қазақстанның БҰҰ-на қабылдануы.
74. XIXғ. екінші жартысындағы соттық жүйе, жалпы ресейлік заңдардың дамуы.
75. Қазақ КСР-нің егемендігі туралы Декларациясы.
76. Тәуелсіз мемлекеттер достастығының құрылуы.
77. Тәуке хан тұсындағы билер кеңесінің құқықтық мәртебесі.
78. Алаш, Үш жүз партияларының бағдарламалары.
79. КСРО-ның ыдырауы және оның тарихи құқықтық салдарлары.
80. Тәуке ханның „Жеті Жарғысы“.
81. Кеңестік Қазақстан мемлекеті мен құқығы.
82. Егеменді Қазақстан Республикасы мемлекетінің құрылуы.
83. Қазақ диаспорасының бүкіләлемдік құрылтайы.
84. Қазақстан Республикасы ІІО-ның құрамы.
85. Қазақстан - тәуелсіз мемлекет ретінде және оның конституциялық-құқықтық дамуы.
86. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша отбасы неке құқығы.
87. Алашорда үкіметінің құқықтық шаралары.
88. XXI ғ. Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдары.
89. Қазақтардың әдет-ғұрып құқығы бойынша отбасы неке құқығы.
90. Қазақстан Республикасы ІІО-ның басты міндеттері.

3.14. Құрастырған: мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі А.Т. Байғұтанова.